Kulturně společenský časopis
2016 • 1
na internetu

DOBRÁ ADRESA

Z obsahu

Vlasák

Gehrisch

Mastník

Chobot

Obsah:

Merkur

Bál jsem se, že budu Salonu hrobařem – rozhovor se Zbyňkem Vlasákem (4)

Z antikvariátních banánovek – Cenník vojenských a civilních porculánových dýmek firmy Jan Růžička (14)

Nalezeno v knize: Rokokoktejl (19)

Mars

Nakladatelství dybbuk chystá – Meelis Friedenthal: **Včely** (20)

Nakladatelství Academia doporučuje – Ivana Svobodová a kol.: **Psaní velkých písmen v češtině** (23)

Ivan Zdeněk Mastník: **Kovkop** (26)

Vladan Matić: **Rudé paprsky severního slunce** (32)

Wagner a Liszt v Piešťanech (34)

Saturn

Peter Gehrisch: **Před mou vymknutou tváří** (36)

Uran

Jan Poope: **Prolapse of Love** (44)

Jaroslav Chobot: **Demiurgie šamanů** (54)

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenese přímo na příslušné stránky. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenese přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

Na titulní stránce: J. Tayari, Prolapse of Love, vernisáž, 2004 (k článku na str. 4)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 2, rok 2016, ročník 17. E-mail: dobraadresa@dobraadresa.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Michal Šanda. Redakce: Václav Dvořák, Štefan Švec, Jakub Tayari, Martin Vokurka. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet, a. s. Časopis je excerpován Ústavem pro Českou literaturu AV ČR.

ISSN 1804-963X

Nahoře

Foto-aktu-alita

Je únor a jak praví Pavel Herot: v mrazu myšlení cizotné se vedrává a hýzdí pohýždí vidění kterým řeka Dyje vplouvá do řeky herotstratosferické po které možno chodit neb povrch sklovinovitý umožňuje procházeti se do váhy tělesné 200 kg na osobu. Počítáno je pouze s dvanácti osobami podle počtu apoštolů.

Michal Šanda

Foto Jiří Hurdálek

Merkur

Rozhovor se Zbyňkem Vlasákem:

Bál jsem se, že budu Salonu hrobařem

Zbyněk Vlasák (1984) je novinář se zaměřením na film, literaturu, média a soudobé dějiny. V současnosti je šéfeditorem Salonu, literární a kulturní přílohy deníku Právo. Zároveň vyučuje na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Spolupracuje se dvěma filmovými festivaly – MFF Karlovy Vary a LFŠ v Uherském Hradišti. Je členem Sdružení českých filmových kritiků.

Nebylo ti ani třicet a stal ses šéfem přílohy v deníku. Navíc přílohy bedlivě sledované a čtené. Očekával bych, že na tomto postu bude někdo ve středním věku, s letitými zkušenostmi. Jak se to tak stane, že jsi dostal na starost Salon?

Letos to bude sedm let, co jsem v Salonu. Jako svého nástupce si mě vybral odcházející Zdenko Pavelka, do té doby jsem byl redaktorem kulturní rubriky Práva. Když jsem tu nabídku dostal, vzal jsem si týden na rozmyšlenou. Salon tehdy nebyl úplně v dobré kondici, krátce předtím se dokonce na pár týdnů smrskl na dvě stránky, povídalo se, že možná skončí úplně. Bál jsem se, abych se nestal jeho hrobařem. Radil jsem se i s lidmi, které jsem si pak přivedl s sebou jako autory. Štěpánu Kučerovi, svému spolužákovi z univerzity, který svého času vedl i Dobrou adresu, jsem rovnou řekl, že bez něj do toho nejdu. A už tehdy jsem zlanařil i Terezu Šimůnkovou, která přesně ve svém stylu moji obavu, jestli to není příliš velká odpovědnost, odbyla mávnutím ruky a řekla: „Aspoň se toho hodně naučíš."

Viděno ze zpětného pohledu to ale bylo opravdu brzo. Snažil jsem se na Zdenkovu práci navázat a hlavně nic nezkazit – i s pomocí kolegyně Alice Šimonové, kterou jsem po něm v redakci Salonu zdědil. Některé věci se už ten můj první rok povedly, udělali jsme třeba hezkou sérii textů k dvacátému výročí Listopadu. Ale spousta se toho taky nepovedla. A pocit, že Salonu ze své šéfovské pozice sám mám co nabídnout, že jenom neudržuju, co někdo jiný rozjel, přišel až mnohem později.

Co tě vedlo k tomu, že ses stal novinářem a že sis vybral zrovna kulturu, proč ne třeba sport?

Klidně jsem coby sportovní novinář mohl skončit. Jako kluk jsem nevynechal jediný fotbalový či hokejový zápas v televizi. Když jsem musel jít brzo spát, prosil jsem dědu, ať mi ráno před svým brzkým odchodem do práce napíše na papírek nejen, jak dopadlo celé utkání, ale i skóre v poločase, případně o třetinách. Na sportu mě vždycky přitahovala jeho racionální složka: systémy, strategie, taktika. Ale k tomu všemu ti může nabídnout ještě emoce. Díky televizní technice můžeš jako divák sledovat každý sebemenší záchvěv ve tváři člověka, který právě dosáhl svého životního cíle, případně selhal v něčem, na čem si upřímně myslel, že jeho život visí. Jinde na podobně ryzí emoce tak často nenarazíš.

Ale nakonec u mě zvítězila kultura. Kultura jako nástroj společenské kritiky, vzpoura rozumu proti tradici. Něco, co ti umožňuje nejenom být pasivním svědkem životů jiných lidí, ale také prožít jejich zkušenosti, jejich myšlení, co tím v tobě probouzí empatii – a tak může proměnit tvůj život k lepšímu. Proto jsem asi nakonec, rozhodně spíš intuitivně než vědomě, skončil právě u ní.

A proč jsem novinář? Ani to není výsledkem promyšlené volby, byla to náhoda, že jsem šel studovat žurnalistiku. Nevěřím moc na cílevědomá rozhodnutí ve věku, kdy je ti dvacet. To jsi spíš jako bárka, která se snaží udržet na hladině za bouře, co jen pomalu slábne, a ty teprve postupně získáváš nad situací kontrolu.

Systémy jsou ovšem ošidná věc. Může to vést k tomu, že se jejich přičiněním ztratí krása a hra přestane být hrou. Z fotbalisty se stane figurka, která maká podle lajny nahoru a dolů, podle toho, jak trenér tahá za špagátky. Co tvůrčí individuality a básnivé duše, jako byl třeba Ronaldinho nebo Zidane. Máš je rád?

Jiné sporty než fotbal teď už moc nestíhám sledovat, ale pokud vím, v americkém fotbale mají někteří hráči pod přilbou vysílačky, aby je mohl trenér na dálku řídit. V házené nebo v basketbale mají

týmy desítky dopodrobna nacvičených signálů, různě pojmenovaných, které se snaží pořád dokola aplikovat. A fotbal do podobné fáze nejspíš taky nezadržitelně směřuje. Nevadí mi to, protože ten vzrušující lidský faktor se stejně trenérům vymýtit nikdy nepodaří, to by museli fotbalisty nahradit roboty. A navíc pro mě je prostě víc krásy než v Zidanově kličce v akci, kdy se míče při cestě do branky dotkne třeba deset různých hráčů útočícího mužstva. Kolektivní hry jsou pro mě přitažlivé právě tou spoluprací. Něco jiného je to u individuálních sportů.

Kdyby sis mohl vybrat ze všech sportovců jediného, kdo by to byl?

Tak to je fakt těžká otázka. Možná víc než konkrétní osobnosti mě baví ty příběhy. Emil Zátopek se na helsinské olympiádě v euforii ze dvou vítězství rozhodne přihlásit na maraton. Jenže protože ho má běžet poprvé v životě, netuší, jaké tempo nasadit. A tak si ve startovním poli vyhlídne favorizovaného Brita Peterse. Jasně, budu se ho držet a pak se uvidí, jestli budu mít na konci síly mu utéct. A tak spolu běží polovinu trati. A najednou Zátopek vidí, jak Peters úplně vysílený zkolabuje, že to tempo tenhle favorit nasadil naprosto nesmyslně vysoké. Co se musí Zátopkovi v té chvíli honit v hlavě?! Co mám dělat? Jak to vydržím? Nakonec pokrčí rameny a běží dál a nakonec ten maraton vyhraje.

Merkur

Kaelovy Vary

Nebo – znáš Stevena Bradburyho? Byl to australský rychlobruslař v kontaktní disciplíně short track. Na olympiádě v Salt Lake City v roce 2002 byl ve své disciplíně druhý nejstarší a spíš do počtu, dělali si z něho srandu, že tam vůbec jede. Dostal se do čtvrtfinále, kde však skončil až třetí, přičemž postupují pouze první dva. Ale měl kliku, závodníka, co dojel před ním, dodatečně diskvalifikovali. Tak jde celý šťastný na start semifinále. Až do závěrečného kola je pořád pátý, poslední. Jenže v tom tři bruslaři před ním upadnou a on se z druhé příčky kvalifikuje do finále. No a tam je to podobné, až do závěrečné zatáčky je Bradbury s velkým odstupem úplně vzadu. A potom, pár metrů od cíle, všichni čtyři jeho soupeři spadnou a on sám a překvapený pomalu doklouzá pro olympijské zlato. No není to hezký?

Je! Já zase intenzivně prožívám příběh čísla 68, tedy Jaromíra Jágra. Zmiňoval jsi dětství a z Facebooku vím, že nepocházíš z Prahy, kde v současné době žiješ.

Významnou část dětství jsem prožil v Havířově. Byla to chlouba minulého režimu, nejmladší město republiky. Mimochodem loni v prosinci Havířov oslavil šedesát let od získání městských práv. Mám k němu dost intenzivní vztah, k těm velkoryse řešeným bulvárům inspirovaným Paříží, k nádraží postavenému v bruselském stylu, které nám teda málem České dráhy zbouraly, k podloubím se spoustou krámků, k mozaikám či freskám často se symboly, kterých se zmocnil komunistický režim, na zdech domů. A pak je tam hned několik sídlišť, z nichž to, kde jsem na ulici Marie Pujmanové vyrůstal, se jmenovalo Na Výsluní, ale všichni mu příznačně říkali Zadky.

Asi ne náhodou byl jedním z prvních mých intelektuálních témat, s nimiž jsem se musel vyrovnávat, právě komunismus, hlavně tedy normalizace. Jsem blbý ročník, když přišel Listopad, byl jsem ještě dítě, neměl jsem z toho rozum. Z doby před ním si pamatuju jen útržky. Ale zároveň to bylo příliš dlouhé období mého života na to, abych ho mohl jen tak škrtnout, takže mi tam zbyla bílá místa. Snažil jsem se je dlouho něčím zaplnit, jenže u nás se bohužel ještě pořád ve veřejném prostoru o normalizaci mluví hlavně v klišé – karafiáty, fronty na banány, školní jídelny, chalupy, estébáci, esenbáci, disidenti… Nedávalo mi to dohromady smysl, netvořilo to organickou hmotu, kterou bych si ta bílá místa mohl zaplácnout. Nebyl jsem v tom sám, už zmíněná Tereza Šimůnková kdysi udělala do Salonu rozhovor s německou etnoložkou Romy Köhlerovou, která se narodila do NDR, ale nestačila v ní vyrůst – a popisovala úplně stejnou zkušenost. Podobně jsem na to narazil u studentů alternativního divadla na DAMU, kteří nakonec ve svém absolventském představení došli ke svéráznému řešení – mávli nad tím rukou. To jsem já nedokázal. Pomohla mi literatura, kupodivu víc odborná než beletristická, která by se nabízela spíš, třeba Konec experimentu Michala Pullmanna, a pak taky jedna úplně jednoduchá věc, kterou jsem měl udělat už na začátku: odhodlal jsem se trochu více se zajímat o „normalizační“ příběhy členů vlastní rodiny.

A ty byly jaké?

Především neschematické.

Navezl jsem před časem své příbuzné do jistého orálněhistorického projektu, kde se o své příběhy veřejně podělili, takže to

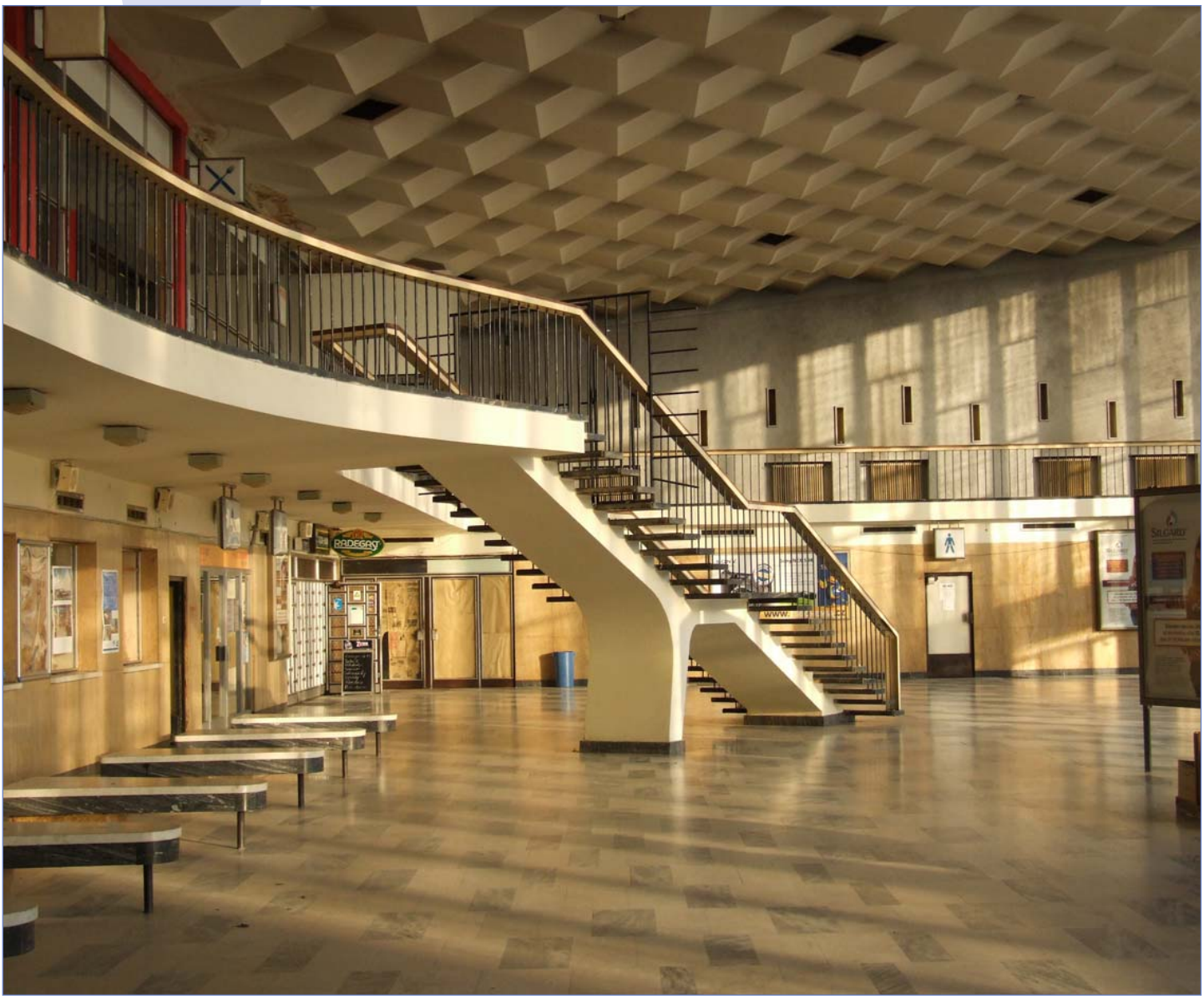
snad můžu reprodukovat i tady. Třeba děda, o kterém už jsem mluvil, se po svatbě s babičkou přistěhoval na statek k její rodině, za okraj Havířova. Žili tam řadu let, vychovávali tam dvě děti včetně mé mámy. Když v tom do děje vstoupila socialistická výstavba. Okolo do té doby víceméně na samotě stojícího stavení se soudruzi rozhodli postavit zbrusu nové sídliště a místo něj Jednotu. Protestovat moc nešlo, statek se zboural, rodina dostala aspoň náhradní byt v paneláku na o něco starším havířovském sídlišti a snad i nějaké peníze, což se kapánek zkomplikovalo, když se babiččina sestra, která tam bydlela taky, zrovna v tu dobu rozhodla emigrovat.

Když ten příběh budeš vykládat v obvyklých termínech, v jakých se tu normalizace dlouho většinově pojímala, budeš mluvit jen o zlovůli režimu a jeho obětech. Abys dostal plnokrevný příběh, musíš dodat, že pro prababičku to sice byla v kombinaci s odchodem její mladší dcery na Západ velká rána, ale taky že můj děda se konečně přestěhoval někam, kde si mohl připadat, že je to jeho a že je konečně opravdovou hlavou rodiny, a máma, kterou nesnesitelně cloumala puberta, byla z přesunu z toho blbého vidlákova, kde nešlo nic dělat, do paneláku ve městě samozřejmě taky nadšená. Teprve pak se ten příběh pro mě stane uvěřitelným, organickým, i když ta zlovůle režimu v něm pochopitelně zůstane.

A z otcovy strany?

Tam jsem měl ten kádrový profil přeci jenom lepší. Táta byl horník, díky čemuž jsem trochu poznal černou duši toho regionu. Na prvního máje byla vždycky možnost pro příbuzné sfárat dolů do dolu, takže vím, jaké to je, dívat se tím havířským pohledem, jak ho známe z fotek Viktora Koláře, o to víc hlubokým, že ti ho kolem očí rámují černé linky, co se jich jen tak

Nádraží Havířov

nezbavíš. Moje druhá babička zase za normalizace prodávala v zelenině, a předcházela si ji proto celá Ostrava v čele s hercem, režisérem a velmi průměrným estrádním komikem Josefem Kobrem, jehož pak babička ke zděšení všech pozvala našim na svatbu. Teoreticky si tahle větev mé rodiny měla změnou režimu pohoršit, aspoň co se týče společenského statusu, ale myslím, že to tak úplně nebylo. Z táty udělali na šachtě vedoucího trhacích prací, babička ještě pár let prodávala v zelenině a pak šla do důchodu. Z hlediska každodennosti toho nejspíš dost v jejich životech zůstalo stejného, byť se jim samozřejmě rozšířily některé možnosti, asi hlavně konzumní.

Obecně vidím v našem nazírání na normalizaci ještě jeden problém: se současností ji propojuje mnohem více kontinuit, než si jsme ochotni připustit. V těch malých, rodinných dějinách je to vidět zřetelněji, ale platí to i pro ty dějiny větší, samozřejmě hlavně v negativním smyslu. Petr Pithart má celou teorii, podle níž mají problematické stránky divoké ekonomické transformace v devadesátých letech kořeny už v šedé ekonomice let sedmdesátých. Teď mi zase někdo vykládal, že úplně stejně jako při bezohledné výstavbě Blanky trpěli obyvatelé Prahy na stejném místě před čtyřiceti lety, když se stavělo metro Hradčanská. A konečně v souvislosti s chystaným bouráním obcí kvůli prolomením limitů těžby v severních Čechách se s trpkostí vzpomíná na demolici starého Mostu...

Možná to s tím souvisí, možná ne, ale co si myslíš o tom, že se na začátku tisíciletí vzedmula vlna filmů a seriálů odehrávajících se v tomto období?

Myslím, že za řadou těch filmů stála intelektuální lenost jejich tvůrců. Ono je přeci jenom pohodlnější ukazovat morální dilemata v minulosti, která už je jaksi vykolíkovaná, je jako by jasné, která strana je ta dobrá a která ta špatná, je složena z už mnohokrát přemletých významů. Přičemž ta lenost je hlavně v tom, že se ti tvůrci často ani nesnaží to území znovu poznat, ta klišé, jak jsme o nich mluvili, nabořit, nebo aspoň nějak zajímavě uchopit, ale prostě se v tom do značné míry umělém světě usalaší jak na pohodlném gauči.

Existují samozřejmě opačné příklady, a není jich zase tak málo, v souvislosti s normalizací mě napadá film Václava Kadrnky Osmdesát dopisů, který ji ukázal zespodu jako nekonečný souboj s byrokracií. Některá klišé rozrušují Pouta Radima Špačka, která jsou ještě navíc výborně fungujícím thrillerem. No a s minulostí na zdejší poměry unikátně zacházeli Robert Sedláček a Pavel Kosatík v televizním cyklu České století, který je vlastně sérií promyšlených a nebojácných interpretací klíčových politických událostí našich novo-

dobých dějin. K tomu jsem měl asi nejblíž, protože jsem měl možnost hodně času strávit přímo na place, ve střižně a pak v hospodě debatami s Robertem, z nichž následně vznikl devítidílný cyklus rozhovorů do Salonu.

Konečně jsme se dostali k filmu, což je tvoje parketa nejenom v Salonu. Vím, že v Karlových Varech děláš Festivalový deník. Jak ses k tomu dostal?

Letos pro něj budu psát desátým rokem. Redakci Festivalového deníku

Projekt Heleny Fikerove

tvoří sice novináři z různých médií nebo ti, co přes rok pracují na volné noze, ale vydává ho v rámci mediálního partnerství s festivalem Právo. Takže tam vlastně kopu za vydavatele. Je to trochu jiná novinařina než v Salonu, nejdůležitější je servis pro diváky přímo ve Varech, na nějaké přemýšlení v textech moc není prostor. A taky jsem tam spíš za pěšáka, šéfuje mi Veronika Bednářová z Reflexu. Výhodou té práce je, že jsme de facto s festivalem v jednom týmu, a dostanu se tak s přednostním právem k těm nejzajímavějším tvůrcům současné kinematografie, kteří se ve Varech pravidelně každý rok schází a které pak můžu vytěžit i pro Salon. Naposledy mě třeba velmi bavilo setkání s režisérem Sergejem Loznicou, který natočil mimo jiné dokument z Majdanu, taky proto, že jako se znalcem postsovětského prostoru i myšlení si s ním teď bylo hodně o čem povídat. Jinak podobnou práci dělám i pro Letní filmovou školu v Uherském Hradišti.

Festival v Jihlavě je trochu z jiného soudku. Dokumenty tě zajímají taky?

Nepovažuju se za nějakého odborníka na dokumentární film, přilákala mě k němu vlastně až současná velmi silná generace českých dokumentaristů, která vyrostla na pražské FAMU pod rukama Karla Vachka. Spojuje je kromě ochoty na svých filmech spolupracovat, ale také se navzájem kritizovat, když je potřeba, především to, že vzali za své Vachkovo heslo, že cílem dokumentaristy nemá být realitu popisovat, ale spoluvytvářet. Vachkův vliv na ně je opravdu výrazný. Byl jsem letos v Jihlavě hned na několika premiérách českých dokumentů a tvůrci ho takřka bez výjimky všichni v nějakém okamžiku popremiérové besedy s diváky citovali nebo ho vzpomněli. Mimochodem to tě potěší, potkal jsem se tam i se samotným Vachkem a jeho první otázka na mě byla, jestli nevím, jak v noci hrála Jágrova Florida.

Zmíněná dokumentaristická generace se podílí i na organizaci právě jihlavského festivalu, který je také proto jednou z nejprogresivnějších filmových akcí u nás. Vezmi si jenom hosty posledního ročníku: v rámci Inspiračního fóra, což je platforma, kam se zvou osobnosti z jiného než filmového oboru, aby se mohli s diváky, ale i se samotnými dokumentaristy podělit o své zkušenosti, jsem v Jihlavě potkal Mášu Aljochinovou z Pussy Riot, syrského fotbalového trenéra Mohsena, jeden ze symbolů uprchlické vlny, a zprostředkovaně přes Skype rovněž Juliana Assange, šéfa WikiLeaks, co stojí za zveřejněním spousty tajných vládních a vojenských dokumentů a který z tebe udělá paranoika jedna dvě.

Jak?

Začíná to už tím, že ačkoliv s jihlavskými diváky mluvil přes Skype, pod cizím jménem, jakékoliv nahrávání besedy bylo organizátory zakázáno a kdosi mi pak říkal, že v sále vypnuli i wi-fi, na přímou otázku Assange řekl, že si je skoro jistý, že tajné služby hovor odposlouchávají. A kdyby náhodou ne, tak že si ho zpětně najdou, protože se prý mezinárodní skypová komunikace pro tyto potřeby minimálně po tři dny archivuje. Jenom to podpoří tvůj pocit, že soukromí už je v dnešním, internetem propojeném světě nutně pouze fikcí. Nejen soukromí Assangeovo, ale nejspíš taky tvoje. A když pak přijdeš domů, chvilku uvažuješ, jestli Skype neodinstalovat a tu malou webovou kameru na svém notebooku raději nepřelepit lepicí páskou.

Jinak WikiLeaks, Edward Snowden nebo v menším měřítku české noviny zveřejňující odposlechy politiků vytahují na světlo, co se děje v zákulisí institucí, které řídí náš svět. To, co normálně nevidíme. I když k informacím, které nám předkládají, přistupujeme kriticky, není to vždycky hezký pohled. Naše důvěra v tyhle instituce zákonitě klesá. Jak říká další důležitý salonní autor Václav Bělohradský, stávají se z nás hyperrealisté s „příliš střízlivýma očima“. To může být dost nebezpečné, protože se už jen těžko zvládáme znovu a znovu nadchnout pro demokratické procesy. Hodně lidí z toho obviňuje právě Assange či Snowdena. Hodit to jen na ně mi ale přijde trochu moc jednoduché, měli bychom v první řadě řešit fungování těch institucí, což nevím, jestli se děje dostatečně.

Co si myslíš o Facebooku?

Ty mi dáváš, teda.

Se zmíněným režisérem Robertem Sedláčkem jsme spolu kdysi chtěli sepsat knižní rozhovor. Dodneška trochu lituju, že to nedopadlo. Měli jsme už dokonce název. Byla to věta, kterou v nestřeženém okamžiku pronesl a která se mi hned zalíbila: „Všichni jen obhajujeme své příběhy.“ Podle mě je v tom hluboká pravda, ostatně i já tady teď s tebou obhajuju svůj příběh. Facebook vnímám jako další, pro takovou obhajobu vhodný komunikační kanál.

Jeden z problémů Facebooku zároveň je, že se tváří jako soukromý prostor, spousta jeho uživatelů ho pořád tak vnímá. Ve skutečnosti je to ale prostor veřejný. Tenhle rozpor je vidět i na reflexi trestního stíhání Martina Konvičky za jeho protimuslimské výroky na sociálních sítích. Část lidí má tendenci je vnímat jako něco, co pronesl v soukromí, jako by v hospodě mezi přáteli, a na co je proto potřeba pohlížet s větší shovívavostí, ale tak to prostě není. Sám se od jisté doby snažím každý svůj větší projev na sociálních sítích zvažovat, beru to podobně, jako když něco píšu do novin, jako vstup do veřejného prostoru.

A k Facebooku obecně – kdysi jsem v Guardianu četl o lidech, kteří do Zuckerbergova projektu vstoupili finančně ještě v době, kdy se teprve rozjížděl. Konkrétně o podnikateli Peteru Thielovi, o jeho tehdej-

M
erk

ší vizi rozvoje téhle sociální sítě. Podle autora článku mu šlo o to vytvořit globální virtuální společnost, kde by neplatila žádná svazující pravidla vyhlášená za závazná jednotlivými státy nebo třeba Evropskou unií. V takové společnosti by se každý uživatel mohl projevovat nejsvobodněji, jak to jen jde, tedy pokud mu nebude vadit, že s ním bude Facebook nakládat v prvé řadě jako s produktem nabízeným reklamním agenturám. Měl to být „ ráj“, kam by nedosáhly stávající demokraticky zvolené instituce. Do jaké míry se daří tuhle Thielovu vi-

zi dnes naplňovat, neumím úplně posoudit, to, že padají obvinění za výroky na Facebooku, ukazuje, že ne tak zcela, ale ten článek byl rozhodně děsivé čtení. Mimochodem na Thiela jsem nedávno znovu narazil. Psalo se o něm, že chce svůj „ráj" vybudovat pro změnu ve formě v mezinárodních vodách volně plujících měst.

Ptal jsem se tě proto, že na Facebooku jsi nejenom ty sám, ale do virtuálního světa díky tobě vstoupil i Salon. A je nejenom na Facebooku, vlastní rubriku máte na serveru novinky.cz. Má větší odezvu tištěný, nebo virtuální Salon? Teda pokud se to dá nějak vysledovat.

Novinkářská verze Salonu se rozjela ještě za Zdenka Pavelky, pár týdnů před mým nástupem do šéfovské pozice, byť jsem mu s ní od začátku pomáhal. V současnosti ji má stejně jako Facebook na starosti můj už také zmíněný kolega Štěpán Kučera. Jinak za našimi vstupy do virtuálního prostoru je snaha hledat další platformy, na nichž může Salon fungovat, i vzhledem k tomu, že budoucnost tištěných médií, hlavně deníků, je jaksi nesamozřejmá.

Ty odezvy se špatně porovnávají. Nicméně pro nás je důležité, že zpětná vazba jako taková objemově roste. A to ve všech jejích formách, ať jde o to, že nám lidé čím dál víc nabízejí k otisknutí polemiky s jednotlivými salonními texty, nebo třeba o nárůst počtu komentářů k článkům, hlavně na Novinkách, nebo počtu sdílení na Facebooku. Což ale může souviset také se stávající trochu vyhrocenou společenskou atmosférou.

Salon není jenom kultura, vycházejí tam i eseje osobností známých z jiných oborů. Ke komu z nich máš nejblíž?

Nedávno jsem se zúčastnil jako divák besedy k nové knize, kterou editovali Jiří Přibáň a Václav Bělohradský. Jde o sborník textů na téma lidských práv, shrnutí debaty, která se odehrávala i na stránkách Salonu, případně na publicistice v Právu. Řada ze spoluautorů knihy na té besedě vystupovala, kromě obou editorů třeba Jiří Pehe nebo Eliška Wagnerová. Základní spor, který se tam rozhořel, byl, aspoň jak ho chápu já, zda je koncept lidských práv univerzalistický, zda má být novým „bohem", něčím, o čem se nepochybuje; nebo zda demokracie jako taková má stát vždy výše, jinými slovy, zda máme mít i možnost si odhlasovat, že některé z lidských práv mít nechceme. Většina panelistů měla blíže k tomu prvnímu pojetí, jediný, kdo stál v opozici, byl Václav Bělohradský, a dostal se tak do lehké názorové izolace.

Na Václavovi jsem vždycky obdivoval, že zůstává v obraze. Spousta lidí to v mnohem mladším věku intelektuálně, třeba i nevědomky, zabalí, ustrne, už nemění své názory, přestane naslouchat ostatním. Další salonní spolupracovnice Klára Kolářová je pak nazývá „starými smutnými muži". Václav je v tomhle pořád „mladý", je schopen si s tebou povídat o současném filmu, literatuře. Neznám nikoho, kdo by tak vítal, když s ním někdo polemizuje, ne z narcismu, ale z toho, že vždy doufá, že ho ta polemika může samotného myšlenkově posunout. Je liberálem, realistou, ale nikdy neustrnul v nějakém nadeklarovaném pojmovém světě, ustrnulé pojmy jsou mu manipulací, omezovaly by ho v jeho intelektuální ctižádosti co možná nejpřesněji popsat, co se kolem nás děje.

Ale zpátky k té besedě. Jemu stačil jediný postřeh, aby v mých očích ostatní panelisty zastínil. Prohlásil, když ho budu možná i ne zcela přesně parafrázovat: Ano, musíme mít možnost si demokraticky odhlasovat, že lidská práva nechceme, součástí demokracie je přece i to, že neustále stojíme u propasti a hrozí nám, že do ní spadneme, a teprve to vědomí propasti z nás dělá skutečně dospělou společnost.

Pochopitelně se s Václavem někdy neshodneme, ale je nesporné, že ze salonních esejistů na mě měl a má největší vliv.

Tenhle rozhovor vedeme po e-mailu, a jak jsem si v mezičase pročítal tvoje předešlé odpovědi, napadla mě ještě jedna otázka. Viděl jsi stovky filmů a určitě máš představu, jak by ideální film měl vypadat. Neláká tě využít svoje znalosti a natočit film vlastní?

Určitě nemám představu, jak by měl vypadat ideální film. Kdybych nějakou měl, budu odcházet z kina vždycky aspoň trochu zklamaný, že se nenaplnila. A já z kina radši odcházím potěšený, zasažený. A režie? Obávám se, že mé tvůrčí já nemá tak silný hlas, aby zvládlo překřičet mé racionální já. Není žádná legrace přebrat plnou zodpovědnost za kolektivní dílo, jehož výsledná podoba nezřídka závisí nejenom na velkém počtu lidí, ale i na náhodě, a v neposlední řadě zodpovědnost za ty milióny, které by to celé stálo – jakože mi je samozřejmě žádný producent nenabízí. Moje tvůrčí já se holt musí spokojit se skromnějšími formami.

Michal Šanda

Merkur

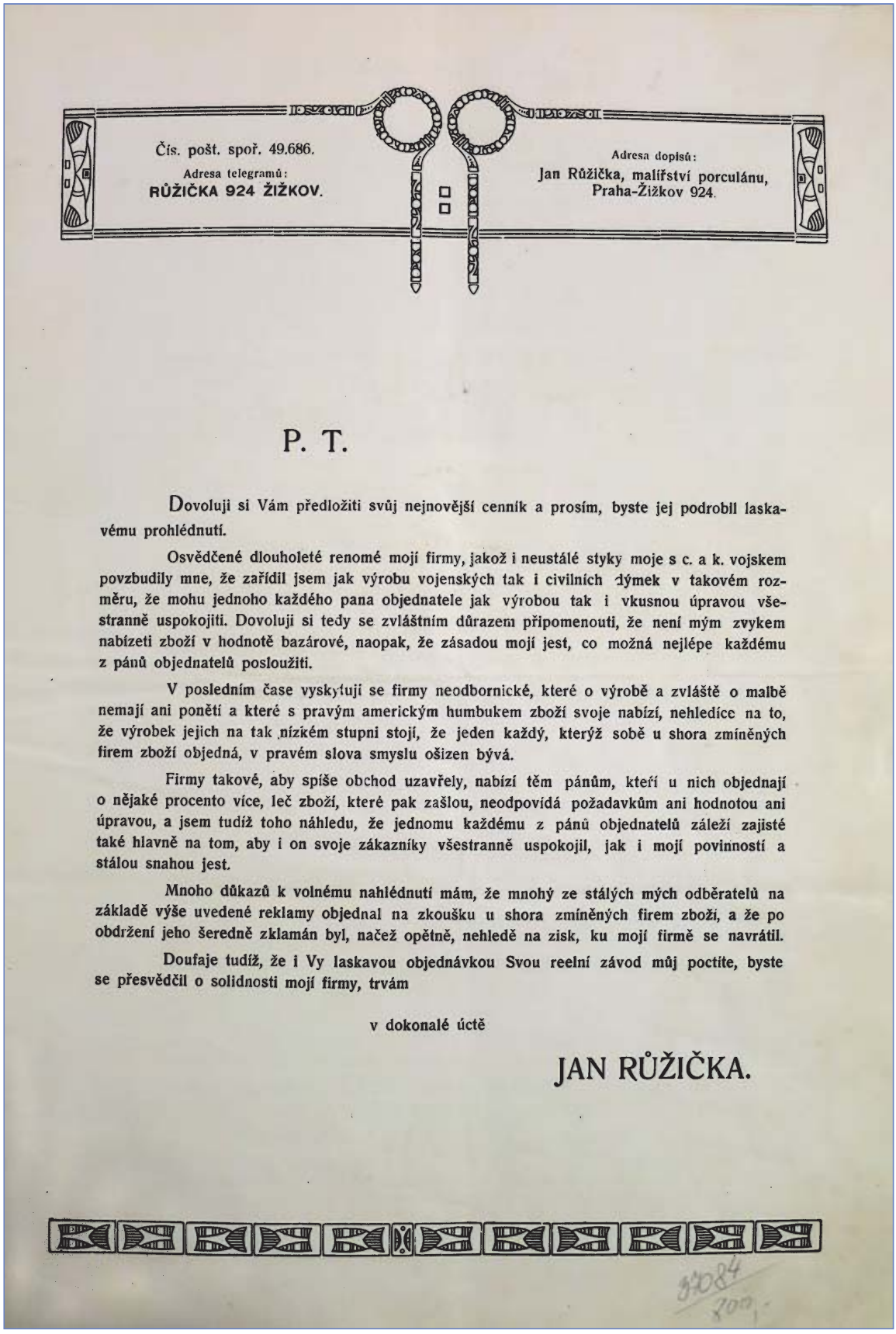
Z antikvariátních banánovek

O firmě Jana Růžičky se nepodařilo vypátrat nic víc, než co je uvedeno v této útlé čtyřiadvacetistránkové reklamní brožurce. Sídlila v Praze na Žižkově, Jeseniova 924 a její majitel nebyl dýmkařem, nýbrž malířem porcelánu. Za 4,80 K jste si mohli na fajfku nechat podle vlastního výběru vymalovat výjev z vojenského života, třeba zákopníky při stavění mostu a na mokváček, čili šťávník, vypsat název pluku, číslo setniny a čety a rok, kdy vás naverbovali do armády.

Cenník vojenských a civilních porculánových dýmek firmy Jan Růžička

Čís. pošt. spoř. 49.686.
Adresa telegramů:
RŮŽIČKA 924 ŽIŽKOV.

Adresa dopisů:
Jan Růžička, malířství porculánu,
Praha-Žižkov 924.

P. T.

Dovoluji si Vám předložiti svůj nejnovější cenník a prosím, byste jej podrobil laskavému prohlédnutí.

Osvědčené dlouholeté renomé mojí firmy, jakož i neustálé styky moje s c. a k. vojskem povzbudily mne, že zařídil jsem jak výrobu vojenských tak i civilních dýmek v takovém rozměru, že mohu jednoho každého pana objednatele jak výrobou tak i vkusnou úpravou všestranně uspokojiti. Dovoluji si tedy se zvláštním důrazem připomenouti, že není mým zvykem nabízeti zboží v hodnotě bazárové, naopak, že zásadou mojí jest, co možná nejlépe každému z pánů objednatelů posloužiti.

V posledním čase vyskytují se firmy neodbornické, které o výrobě a zvláště o malbě nemají ani ponětí a které s pravým americkým humbukem zboží svoje nabízí, nehledíce na to, že výrobek jejich na tak nízkém stupni stojí, že jeden každý, kterýž sobě u shora zmíněných firem zboží objedná, v pravém slova smyslu ošizen bývá.

Firmy takové, aby spíše obchod uzavřely, nabízí těm pánům, kteří u nich objednají o nějaké procento více, leč zboží, které pak zašlou, neodpovídá požadavkům ani hodnotou ani úpravou, a jsem tudíž toho náhledu, že jednomu každému z pánů objednatelů záleží zajisté také hlavně na tom, aby i on svoje zákazníky všestranně uspokojil, jak i mojí povinností a stálou snahou jest.

Mnoho důkazů k volnému nahlédnutí mám, že mnohý ze stálých mých odběratelů na základě výše uvedené reklamy objednal na zkoušku u shora zmíněných firem zboží, a že po obdržení jeho šeredně zklamán byl, načež opětně, nehledě na zisk, ku mojí firmě se navrátil.

Doufaje tudíž, že i Vy laskavou objednávkou Svou reelní závod můj poctíte, byste se přesvědčil o solidnosti mojí firmy, trvám

v dokonalé úctě

JAN RŮŽIČKA.

Merkur

Druhy dýmek jsou:

Jednoduché (neb berlínské). **Suchokuřné** (Kühlraucher).
Biliardky (Billardstummel).

CENY.

Jednoduché s kováním přilepeným:

čís.	6	7	8	9	10
Kor.	2·20	2·40	2·60	2·80	3·—

Suchokuřné s kováním nastrkovacím aneb s přilepeným kováním z nového stříbra

čís.	6	7	8	9	10
Kor.	2·40	2·60	2·80	3·—	3·20

Biliardky č. II. a III. S kováním přilepeným neb nastrkovacím č. II. K 2·20, č. III. K 2·40.

Dýmky bez kování:

Jednoduché o 30 haléřů levněji. **Suchokuřné** o 20 haléřů levněji.
Biliardky o 20 haléřů levněji.

Dýmky suchokuřné dodávají se, nebylo-li pevně přidělané kování výslovně předepsáno, **s kováním nastrkovacím,** s obrázkem císaře neb dámy. Prosím, by hned při odeslání objednávky podotknuto bylo, **jaké kování na dýmky přijíti má.**

Samotné odlévaky účtují se: čís. 6, 7 a 8 po 50 hal., čís. 9 a 10 po 60 hal. Dýmky bez odlévaku čítám dle čísla **o obnos výše uvedený levněji.**

Suchokuřné dýmky (Kühlraucher) doporučuji pp. objednatelům pro jejich dobrou vlastnost, že dvojitá stěna dýmek těch zamezuje vůbec veškeré zamokání a **zakuřování dýmky vůbec odpadá.**

Současně odporučuji (zvláště při dýmkách vojenských) objednávání velikosti dýmek **nejméně čísla sedmá** atd., protože se obrázky na větších dýmkách mnohem lépe vyjímají než na dýmkách malých.

Dýmky s rozličnými znaky řemeslnickými čítám i s odlévakem o 40 – 60 h levněji.

Objednávky možno vyříditi během 4 týdnů, ve zvláště nutných případech též ve 14 dnech.

P. T. pp. objednatele žádám, aby mně laskavě **několik dnů před časem oznámili,** kdy objednávka zaslána býti má. Taktéž žádám zdvořile, veškerá přání **přesně a podrobně udati,** hlavně pak jména a nadpisy v cizích řečích **správně a zřetelně napsati,** aby se jakémukoliv nedorozumění předešlo.

Ceny podobizen:

1 dýmka s odlévakem, bohatě zlaceným, a monogramem:

čís.	6	7	8	9	10	Biliardky čís. II. a III.
Kor.	4·60	4·80	5·—	5·20	5·40	K 4·60

Podmínky prodejní:

Žádá se zdvořile, aby při zasílání objednávky zaslán byl současně jakýsi závdavek, neboť při obdržení závdavku vezme se objednávka ihned do práce. Ku zasílání peněz přikládám složní lístek c. k. poštovní spořitelny.

Zasílání děje se buď proti předem zapravenému účtu aneb na dobírku.

Při objednávání jednoho neb dvou kusů doporučuje se k vůli úspoře poštovného, aby obnos za dýmku zaslán byl předem, a sice na jeden kus o 10 hal. více, dýmku zašlu pak vyplacenou.

Dobírkou se jednotlivý kus značně zdraží.

Mimo uvedené illustrované obrazy zhotovuji se **veškeré** dle přání naznačené obrazy **svatých, dále historické, biblické, řemeslnické,** jakož i obrázky dle jiných cenníků, při čemž stačí pouze udání čísla obrazu a dotyčné firmy.

Cizí cenník zasílati netřeba.

Vojenské dýmky.

K dýmkám, kteréž vojenskými obrazci opatřeny jsou, patří šňávník, na kterémž na dolejší části namalován jest říšský orel a kol něho nápis, ku př.: **„Upomínka na moji službu vojenskou v Haliči“** (aneb též místo, v kterém pluk se nachází), na hořejší části vojenský znak, vzadu pak verš dle libosti.

Na dýmkách kromě uvedeného obrazu nalézá se též **nadpis pluku,** jakož i **setnina, četa, rok odvodu,** v zadu pak **jméno pana objednatele.**

Po přání pana objednatele mohou tyto dýmky též i jiným nadpisem opatřeny býti, ku př.: **„Na památku od svého syna z vojny“** atd.

Civilní vzory.

K dýmkám s malbou civilní patří též odlévák s kováním, opatřený buď libovolným monogramem aneb řemeslnickým znakem, v zadu pak veršem.

Na dýmce mimo obrázek možno v předu vyhotoviti jakýkoliv libovolný nápis, ku př.: **„Na památku od svého syna, bratra, švakra“** atd., neb **„Af žije obuvník“** aneb **„krejčí“** a pod. —

Na straně zadní pak, jako u dýmek vojenských, jméno pana objednatele.

Dýmky tyto zhotovuji se v cenách jako vzorky vojenské.

Pravé badenské troubele. (Ceny beze špiček.)

Hodí se k číslu dýmky:	Délka troubelů v palcích: 12	14	16	18	24	30
	Délka troubele v centimetrech: 32	36	42	48	62	78
	Cena v haléřích:					
6. a 7.	36	46	56	66	90	1·20
8. a 9.	46	56	66	76	1·—	1·40
10.	60	70	86	1·—	1·20	1·60

Špičky k dýmkám.

Ceny beze srážky

1 tucet, krátké, silné polojádrové . . . . . K —·80 a 1·—
1 „ „ „ lma. . . . . „ 1·20 a 1·40
1 „ dlouhé, slabé, polojádrové . . . . . „ 1·20
1 „ „ „ lma. oficírky . . . . . K 1·40, 1·80 a 2·40

Třapce k dýmkám v barvách slovanských, německých, uherských a zelených, kus à 30, 40 a 60 haléřů.

Kartáčky k protahování troubelů 1 m dlouhé à 24 hal.

Kočičky kus 6 a 8 hal.

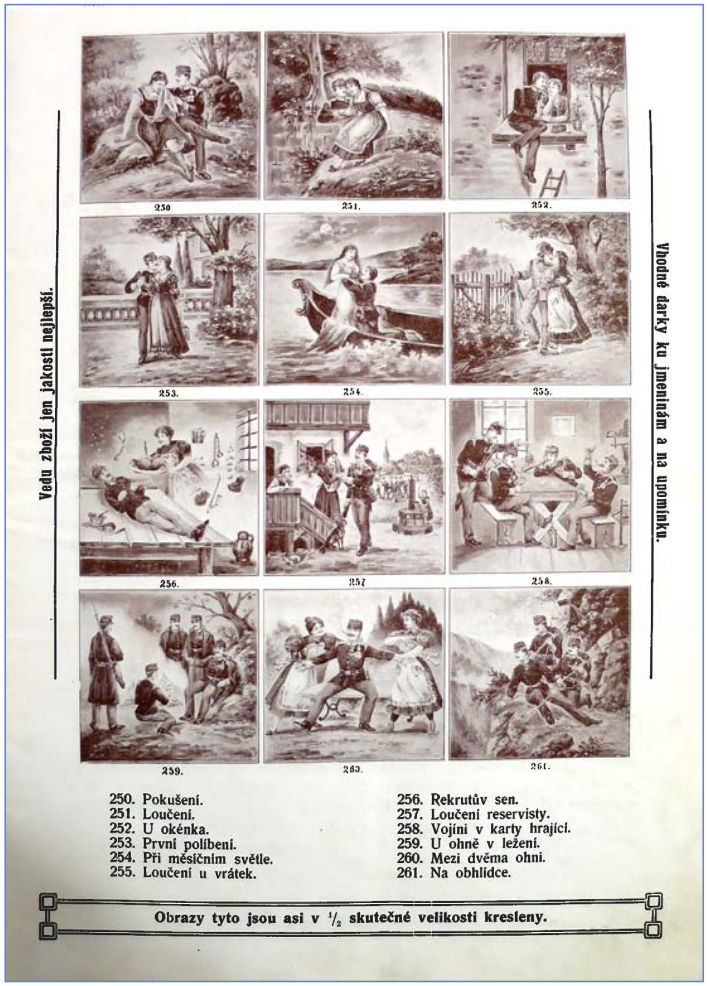
Pytlíky na tabák, kožené, kus à korun —·30, —·40, —·60 a 1·—.

Sádrové dýmky (gypsovky). za kus 4, 6, 8 a 10 hal.

Pivní známky ku navěšení (na sklenice) se jménem 30 hal.

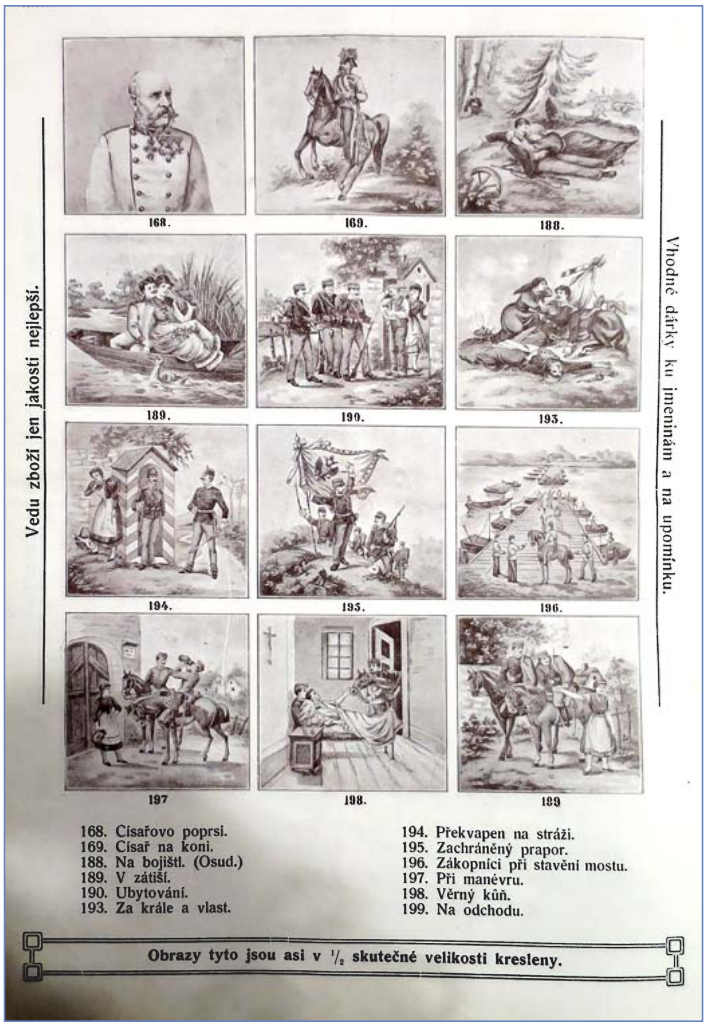
Pivní známky „ „ „ „ s monogramem 40 – 60 hal.

Dále na skladě se nalézá vždy velký výběr různě malovaných dýmek (beze jmen) kus za K —·20, —·30, —·40, —·50, —·60, —·80, 1·—, 1·50, 2·—, 3·— a výše.

250. Pokušení.
251. Loučení.
252. U okénka.
253. První políbení.
254. Při měsíčním světle.
255. Loučení u vrátek.
256. Rekrutův sen.
257. Loučení reservisty.
258. Vojíni v karty hrající.
259. U ohně v ležení.
260. Mezi dvěma ohni.
261. Na obhlídce.

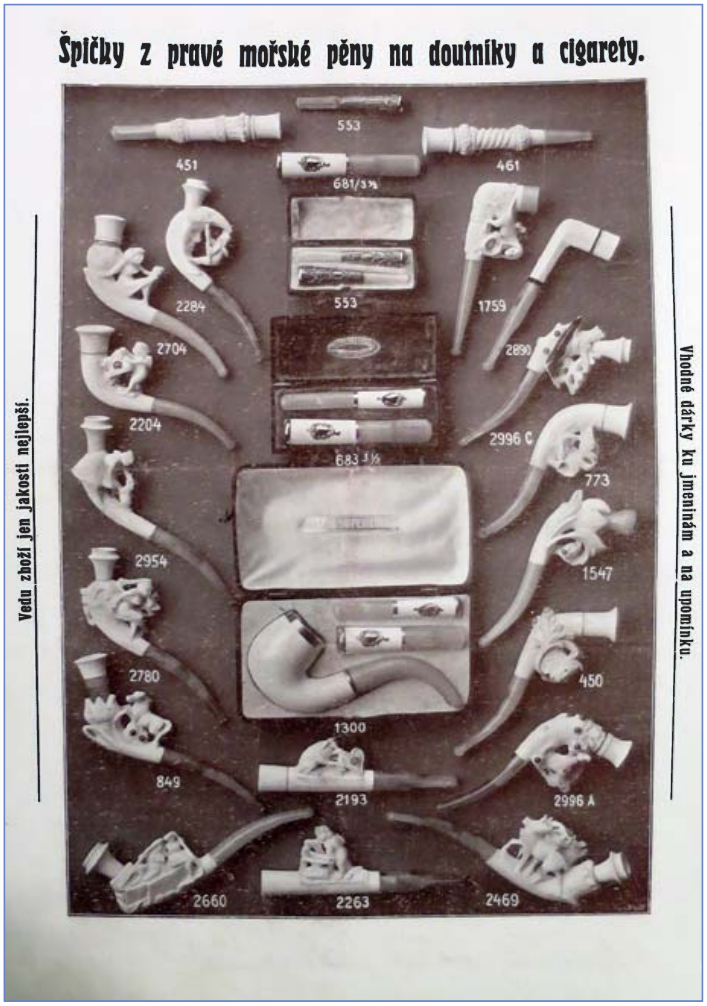
Obrazy tyto jsou asi v $^1/_2$ skutečné velikosti kresleny.

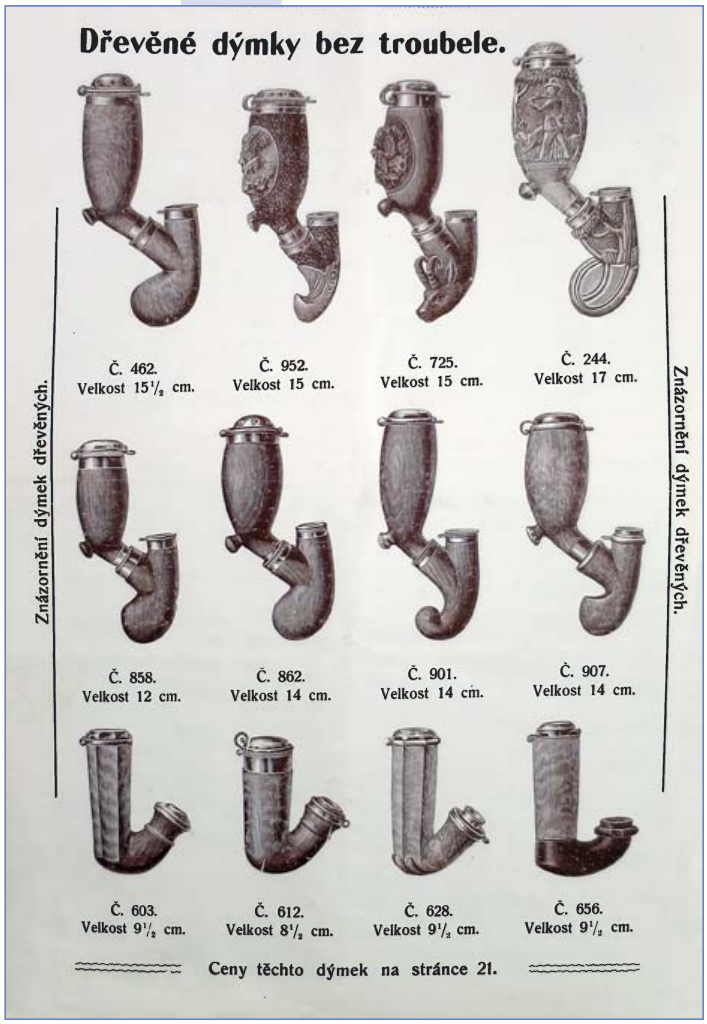

168. Císařovo poprsí.
169. Císař na koni.
188. Na bojišti. (Osud.)
189. V zátiší.
190. Ubytování.
193. Za krále a vlast.
194. Překvapen na stráži.
195. Zachráněný prapor.
196. Zákopníci při stavění mostu.
197. Při manévru.
198. Věrný kůň.
199. Na odchodu.

Obrazy tyto jsou asi v $^1/_2$ skutečné velikosti kresleny.

Merkur

Michal Šanda

Merku Nalezeno v knize

OKRESNÍ VÝBOR SVAZU ČESKOSLOVENSKO-SOVĚTSKÉHO PŘÁTELSTVÍ VE VYŠKOVĚ

Vás zve v rámci okresních mírových slavností SČSP a oslav 50. výročí VŘSR na

ROKOKOKOKTEIL

v němž vystoupí celý umělecký soubor divadla ROKOKO z Prahy

PŘEDSTAVENÍ SE KONÁ

VE STŘEDU 5. ČERVENCE 1967
V 15.30 HOD. v letovisku MARCHANICE
ve Vyškově

a VE 20 HOD. v kulturním domě
V DRNOVICÍCH

Účinkují:

Darek VOSTŘEL
Jiří ŠAŠEK
Waldemar MATUŠKA
Václav NECKÁŘ
Marta KUBIŠOVÁ
Helena VONDRÁČKOVÁ
Milan NEDĚLA
Karel ŠTĚDRÝ
Oskar HÁK
Pavel RUBEŠ
Jitka FRANTOVÁ

a celý soubor divadla *ROKOKO*
s bigbeatovou skupinou *MEFISTO*

☆ ☆ ☆

Vstupné
na odpolední představení
15,— Kčs,
vojsko a školní mládež
8,— Kčs

Na večerní představení
Kčs 16,—, 13,—,
k stání 10,— Kčs

S tímto představením divadlo *ROKOKO* vystupovalo na svém zájezdu v SSSR

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

Předprodej vstupenek na obě představení na sekretariátě OV SČSP ve Vyškově, Školní ul. č. 2 a v holičství a kadeřnictví, ved. s. Pospíšilová, telefon č. 637 v DRNOVICÍCH

KYVADLOVÁ DOPRAVA Z VYŠKOVA DO MARCHANIC I DO DRNOVIC ZAJIŠTĚNA
ZA NEPŘÍZNIVÉHO POČASÍ se koná představení v sále kulturního domu v Drnovicích

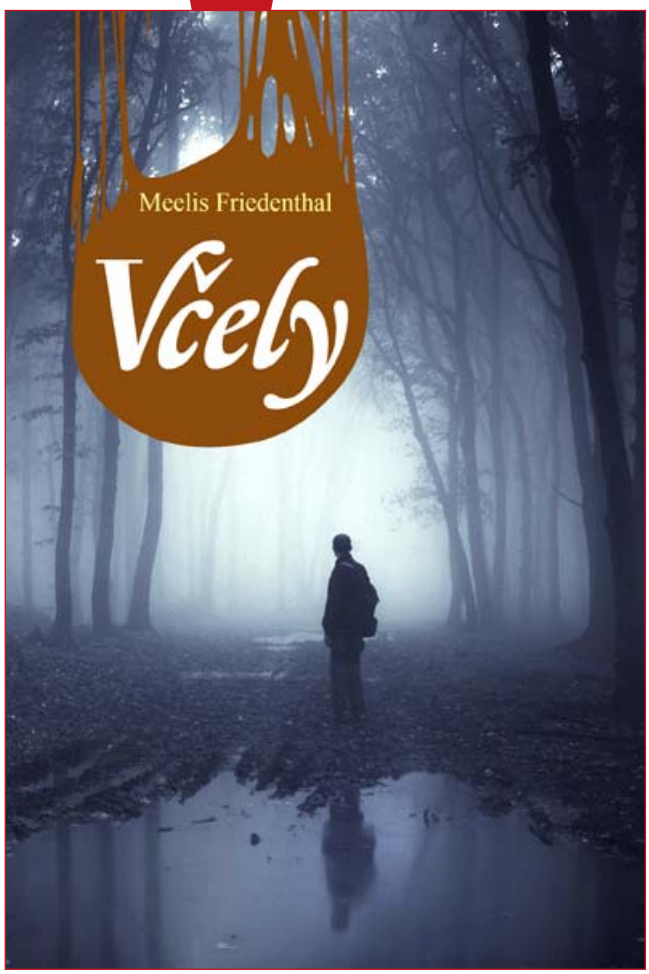
Gr 03 - Q-12*71001

Mars

Nakladatelství dybbuk chystá

Meelis Friedenthal: **Včely**

Meelis Friedenthal (1973), estonský spisovatel. Po vystudování Univerzity v Tartu vyučoval na její fakultě teologie a historie. V současnosti pracuje jako výzkumný pracovník univerzitní knihovny a jako člen redakční rady internetového sci-fi časopisu Algernon. Se svým prvním románem Kuldne aeg (2005, Zlatý věk) získal třetí místo ve státní soutěži o nejlepší román. S povídkou „Nerissa“ vyhrál v roce 2005 Estonskou cenu za science fiction. Publikoval řadu povídek, například „Hullumeelsus on unustus“ (2002, Bláznivost je zapomnění), „Eesti keel“ (2009, Estonština), „Demonid ja trilobiidid“ (2009, Démoni a trilobiti) či „Kass“ (2012, Kočka). Jeho druhá, a zatím poslední novela Včely (2012, Mesilased) získala v roce 2013 Cenu Evropské unie za literaturu.

Román Včely je příběhem vysokoškoláka Laurentia Hylase cestujícího na konci sedmnáctého století, v době celkového velkého utrpení, neúrody a procesů s čarodějnicemi, z holandského Leidenu studovat na estonskou Univerzitu v Tartu. Stále prší, ve vzduchu je neustálá vlhkost. Mladíka, jehož vnímání je silně ovlivněno vysokou horečkou, otravuje všudypřítomný zápach, místní lidé jsou plní pověr, úroda byla špatná, řádí hladomor. Příběh, odehrávající se v jediném týdnu, slouží nejen jako obraz tehdejšího života, ale také tehdejšího stavu medicíny, kdy depresivní lidé trpěli melancholií, o níž se vědělo, že ji zapříčiňuje černá žluč, a k jejíž léčbě se praktikovala humorální medicína.

Středeční večer

Laurentius vyšel zpoza Jánského kostela na hlavní ulici a vydal se k radničnímu náměstí. Tváře měl rozpálené horečkou a připadal si jako mechanický hodinový strojek, který tiká tak dlouho, dokud se pérko nezastaví. Zpočátku se k Dimbergově radě pustit si žilou stavěl jako ke každému jinému mimochodem danému doporučení, ale pak překvapil i sám sebe, když zjistil, že opravdu hodlá ten plán provést. Tik-tak šly nohy vpřed. Tak jak ho poslal Dimberg, došel brzy ke štítu zavěšenému na bíločerveném sloupu, který lákal zákazníky do holičovy provozovny. Ještě nedávno nabízeli službu pouštění žilou také lazebníci, ale protože jejich vybavení bylo ušmudlané a nečisté a zákazníci často po operaci onemocněli ještě vážněji, byla jim tato činnost zakázána a právo pouštět žilou a vykonávat jednodušší chirurgické zákroky měli jen městští lékaři a holiči. Navíc měli lazebníci i jinak špatnou pověst, chodili po ulici polonazí a vcelku nepokrytě se zabývali kuplířstvím. Dimberg s jistou lítostí poznamenal, že na založení moderní kliniky v Tartu ještě nedošlo, i když profesor medicíny Below mnohokrát zdůrazňoval její potřebnost.

Laurentius si ještě jedním pohledem na štít zobrazující skalpel a nůž potvrdil, že je na správném místě, a váhavě vstoupil dovnitř. Nejdříve si všiml vyleštěné podlahy a přes stůl přehozeného ušpiněného plátna s tmavými skvrnami, pak zasmušilého muže sedícího na židli. Měl na sobě módní dlouhý vyšívaný plášť a na hlavě extravagantně vysokou, napudrovanou a naondulovanou paruku.

„Buďte zdráv," řekl Laurentius.

„Potřebujete paruku?" zeptal se muž zpěvavým hlasem se zvláštním akcentem. „Samozřejmě, vlastní vlasy máte ošklivé, ty se musí ostříhat. Nemá to žádný glanc. Mám prvotřídní paruky, pánové všichni nakupují u mě."

Laurentius se uklonil a stočil pohled k zemi. „Vlastně jsem se přišel zeptat na pouštění žilou."

Mars

„Ach, tak takhle? Dnes to nejde," vysvětloval holič lítostivě. „Špatná doba. Mars je v nepříznivé pozici a působí nemoci. Ale kromě pouštění žilou nabízím i baňky. Je to lepší, i když o to pak taky dražší. Ale vyplatí se to."

Laurentius zůstal bezradně stát.

„Je to ve vašem vlastním zájmu," omlouval se holič. „Dny vhodné k pouštění žilou se musí přesně dodržovat." Rukou ukázal na papír připevněný na stěně. „Mám to tu všechno napsané, nechal jsem si to spočítat od matematiků. Velmi přesné a důvěryhodné. Ale pojďte dál, dáme vám baňky a na klystýr je dnes také vhodná doba. Tak či tak se musí střeva vyprázdnit, dříve než budeme pouštět žilou."

Přehraboval se ve skříni a vytáhl odtamtud robustní pumpu na klystýr s dřevěným držadlem. Od častého používání vypadala opotřebovaně a taky se nezdála být úplně nejčistší. Holič se smutně zadíval na stříkačku, několikrát zapumpoval a spokojeně pokývl. Laurentia udeřil do nosu hnilobný zápach fekálií a moči. Snad je to jenom plod jeho příliš bujné fantazie, zadoufal Laurentius – možnost, že ten zápach je jen v jeho nose, černá žluč jeho duše, která tak zapáchá, se teď zdála lepší než jiné alternativy. Se zachvěním se zamračil. Samozřejmě že byl klystýr populární léčebnou metodou, ale on sám se k němu vždy stavěl s nedůvěrou. Tělo se přece samo dokáže podle potřeby vyčistit přirozenou cestou, není potřeba tomu takto uměle napomáhat.

Když holič viděl Laurentiovu reakci, zavrtěl vážně hlavou, až se mu dlouhé lokny rozevlály. „Ničeho se nebojte. Když i francouzský král si pravidelně nechává dělat klystýr, tak vy se přece nebudete upejpat. Nejdřív vás pěkně vydrhneme a pak uděláme jeden pořádný klystýr."

„Dneska jsem skoro nic nesnědl, sotva je mi to zapotřebí," zkoušel Laurentius zdvořile odmítnout.

„No, jídlo je jedna věc, ale vyčištění střev druhá. Už staří Řekové mluvili o katarzi, očistě. To je klystýr, vyčistíme vám vnitřek a budete jako nový člověk," přesvědčoval ho holič a pomalu se přibližoval k Laurentiovi. Vypadalo to, že hodlá svou metodu léčby praktikovat hned a bez dlouhého domlouvání se zákazníkem.

„To ano, ale to bylo spíš v přeneseném významu," řekl Laurentius a ustupoval ke dveřím. „Přinejmenším u Aristotela určitě."

„Och, já už jsem tu dělal klystýr všem, rektorovi a profesorům, dokonce i jejich paninkám." Z holičova hlasu byl slyšet nostalgický smutek. „A to ve zcela nepřeneseném významu. Všichni dostali katarzi."

„Profesor Dimberg mi ale doporučil pouštění žilou. Je potřeba oslabit sílu nemoci," zkoušel Laurentius protestovat.

„To je pravda, sundejte ale kalhoty a posaďte se na židli. Mísu dáme sem dolů," nevšímal si ho vůbec holič.

Laurentius mrknul dozadu, rukou našmátral dveře a s nuceným úsměvem na rtech vyklouzl ven. „Možná přijdu později, až bude příznivější doba," zavolal ještě ve spěchu a vydal se po ulici dál.

„Sakra," zasyčel skrz zuby.

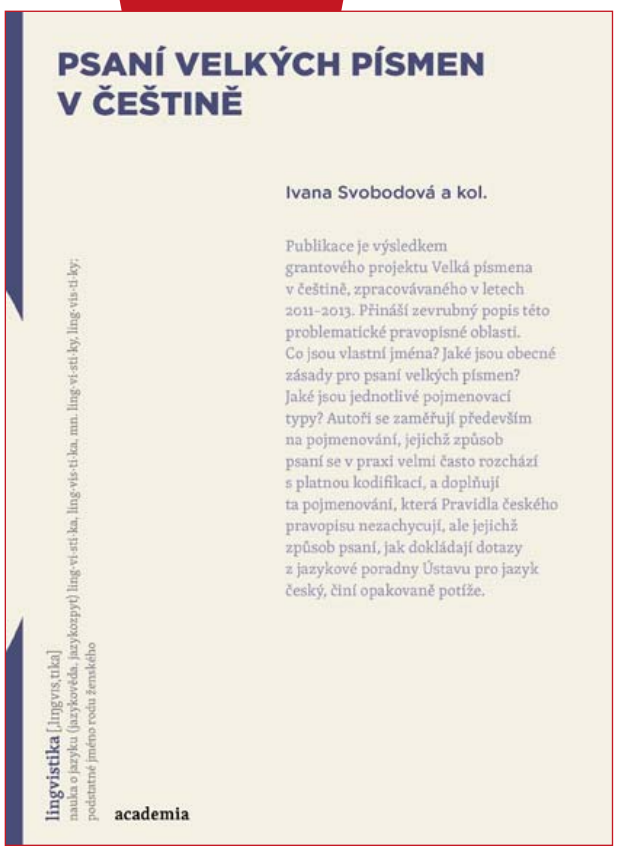
Z nějakého důvodu jako by měl pocit vysvobození. Trochu v euforii, trochu v panice kráčel dál po ulici směrem k univerzitě a pokoušel se utřídit myšlenky. Co teď? Zkusit pouštění žilou u nějakého jiného holiče mu nyní připadalo směšné. Epizoda s přespříliš horlivým katarzistou na něj zapůsobila tak, že neměl nejmenší chuť se svěřit do rukou dalšího šarlatána. Jen při pomyšlení na to ucítil zase ten zápach. Zastavil se a zalapal po vzduchu.

„K čertu," zaklel potichu, zapřel si ruce o kolena a snažil se uklidnit. Neustále šustící déšť mu promáčel vlasy, voda kapala za límec. Začalo se už pomalu stmívat a ulice vypadala, jako by jen čekala na příchod zlodějů a hrdlořezů. Nastávala doba vytvářející nepříjemné napětí. Jestli má opravdu v plánu si dnes nechat pustit žilou, pak by bylo asi nejlepší najít vzdělaného člověka, někoho, z jehož vzezření by se dalo soudit, že aspoň trochu ví, co dělá. Ale kde by tu v cizím městě někoho takového našel? V lékárně? I když se mezi lékárníky našli muži s rozsáhlými znalostmi a univerzitním vzděláním, často se z lékáren stávalo místo pro hraní karet a pití piva, někdy se tam požívaly i silnější nápoje. Na své vzdělání mnozí lékárníci ve shonu při prodávání léků zapomněli a snažili se člověku vnutit všelijaké pochybné krámy. Jimi vyrobené masti a pudry a zábaly a kdovíco ještě. Často si pro své výrobky vymýšleli přehnané, nebo přinejmenším zavádějící názvy jako Rhazesovy bílé pastilky nebo žížalí olej. Většinou nijak nepomáhaly, ale vždycky byly dost drahé. V každém případě se rozhodl nechat průzkum stavu zdejší lékárny na pozdější dobu. V podstatě by si mohl sám poradit s tak jednoduchou procedurou, jako je pouštění žilou. Musí se jen všechno dobře nachystat, nástroje by měl dokonce všechny mít...

Mars

Nakladatelství Academia doporučuje

Ivana Svobodová a kol.: **Psaní velkých písmen v češtině**

Publikace je výsledkem grantového projektu Velká písmena v češtině, zpracovávaného v letech 2011–2013. Přináší zevrubný popis této problematické pravopisné oblasti. Co jsou vlastní jména? Jaké jsou obecné zásady pro psaní velkých písmen? Jaké jsou jednotlivé pojmenovací typy? Autoři se zaměřují především na pojmenování, jejichž způsob psaní se v praxi velmi často rozchází s platnou kodifikací, a doplňují ta pojmenování, která Pravidla českého pravopisu nezachycují, ale jejichž způsob psaní, jak dokládají poradenské dotazy, činí opakovaně potíže.

Autorský kolektiv tvoří pracovníci oddělení jazykové kultury Ústavu pro jazyk český AV ČR, které se zabývá teorií a praxí jazykové kultury. Hlavní náplní oddělení je činnost vědecká a výzkumná. Navíc jako jediné bohemistické pracoviště v České republice poskytuje soustavné jazykové poradenství a jazykové expertizy nejrůznějším uživatelským skupinám a permanentně tak získává informace o fungování jazyka a o aktuálních vyjadřovacích potřebách příslušníků našeho jazykového společenství. Tyto informace jsou cenným zdrojem lingvistických a sociolingvistických dat a vhodným východiskem pro teoretické studium v oblasti jazykové kultury.

1 Z historie psaní velkých písmen

O kodifikaci psaní velkých písmen (VP) můžeme mluvit až s prvními Pravidly českého pravopisu (1902). Již před nimi však vyšly různé pravopisné příručky, které se věnovaly i této pravopisné oblasti. Zaměříme se na ty, které vycházely do konce 19. století, a to zhruba od čtyřicátých let. 11

V příručce Česká Dobropísemnost aneb: Nejsnadnější způsob naučiti se dobře česky psáti. Zvláště ku prospěchu školní mládeži (Praha 1842) je poučení o psaní VP na jedné stránce. Za zmínku stojí to, že se doporučuje psaní VP po dvojtečce a na začátku každého verše. Dále se má psát: „Při všech jménech vlastních. Též při slovech přídavných, která od vlastních jmen osobních tvořena jsou: Praha, Boleslav, Vojtěch, Labe, Jan Křížek, zahrada Vratislavská, na Hájkových polích. – Ostatní hlavní a přídavná slova, jakož i náměstky jen tehdáž píší se s velkým písmenem, když za titul se berou; jindy ale vždy malým: Vysoce Urozený Pane Hrabě! Tak jest od Krále Jeho Výsosti nařízeno. Za to Vás, drahá Paní, prosíme. –, že tyto dny kníže pán se svou rodinou na panství přijel."

V roce 1846 vyšla Pravidla českého pravopisu, praktickými příklady vysvětlená, pro učitele českých slov, zvláště pro kandidáty úřadu učitelského. Zde explicitní poučení o psaní VP nenajdeme. V první kapitole, hlavě první, jež se zabývá substantivy, jsou u tohoto slovního druhu rozlišena propria (psaná velkými písmeny) a apelativa (psaná malými písmeny). Podle této příručky jsou vlastní jména (VJ) ta, „která se toliko jedné jediné osobě nebo věci dávají: u p.Václav, Ludmila. Taková jména jsou křticí, příjmení, jména národů, zemí, vrchů, řek, vesnic, a. t. d. U p.Svatý Ambrož. Turci. Krkonoše. Řeka Labe. Praha."

Z roku 1855 jsou Pravidla pravopisu (vyšla v c. k. nakladatelstvu školských kněh ve Vídni).

Psaní VP je věnována samostatná kapitola s odkazem na kapitolu o podstatných jménech vlastních, která se „bez výminky píšou velkými písmeny". Definice VJ je naprosto shodná s předchozí příručkou, stejné jsou i příklady.

Jediná změna je v tom, že mezi VJ byly zařazeny i názvy měsíců. Adjektiva odvozená od proprií se mají psát s VP, např. *chodí si po Pražsku. Viděl-li jsi Václavův klobouk? Přítoky Labské jsou:. Na Hostýnském vrchu stojí kaple. Při Červnovém a Srpnovém vrchu bývají u nás žně.* Výjimkou jsou adjektiva, která jsou odvozena od jmen národů: *Města česká a moravská zřízena byla původně podle práva německého.*

Dále se mají VP psát u substantiva *Bůh* a adjektiv *Boží* a *Božský* (ale „mluví-li se o pohanských modlách, s písmenem malým"), v titulech: *Vaše C. K. Veličenstvo! Vaše Biskupská Milosti! Osvícený Pane! Mnohovážená Paní!; císař Rakouský, král Uherský, markrabě Moravský, arcikníže Rakouský; císařství Rakouské, království Uherské* atd. 12

Stejně jako v první představované příručce se má psát VP po dvojtečce a na začátku každého verše.

Brus jazyka českého (1877) byl sice zaměřen především na gramatiku a slovní zásobu, ale v úvodní části nalezneme i stručné poučení o psaní VP u adjektiv:

„Příd. jména odvozená od jmen vlastních. Co do psaní počátečního písmene jejich jeví se veliký zmatek. Jedni píšou „český", druzí „Český", litoměřický a Litoměřický. Bylo by žádoucí, aby byla v této věci jednota, a sice aby psána byla malým začátečním písmenem, jakož s českým pravopisem lépe se srovnává. Jinak jest to však, když adjektivum takové jest částí názvu města, hory atd.; na př.: Byl jsem v Kašperských Horách, V Německém Brodě, v Žďárských Horách, v Českém Dubu, četl jsem Moravkou Orlici atd." Ve slovníkové části se vyskytují podoby jako *Matice Česká*, *Slovník Naučný*.

V roce 1887 vyšla příručka celá věnovaná psaní VP: Kdy jest psáti v češtině na počátku slov písmena veliká? Za účelem, aby pravopis ve příčině té byl ustálen, přesně stanoví Dr.Frant. Bačkovský. František Bačkovský byl středoškolský učitel, a jak sám uvedl, i redaktor, korektor a spisovatel. V útlém spisku, čítajícím dvacet stran, se snažil postihnout hlavní zásady, kdy psát VP. Z textu je zřejmé, že si prostudoval dosavadní literaturu, která se k této pravopisné oblasti váže (např. cituje z článku Pavla Josefa Šafaříka uveřejněného v Muzejníku z roku 1843). Najdeme zde poměrně podrobné zásady, kdy psát VP, a je zde uvedeno spoustu příkladů. Některé jeho postřehy jsou platné dosud. Pravidla rozdělil do tří skupin. První dvě jsou velmi stručné, zabírají asi tři čtvrtě stránky a týkají se psaní: (1) velkých písmen na počátku větných celků („Veliká písmena pište na počátku řeči, jakož i po otazníku, zvolavníku a po dvoutečce, když po nich následuje věta zcela samostatná");

(2) ve zkratkách (ve „skráceninách“), např. *JUC., MUC., JUDr., MUDr., PhDr., Dr., ČČM., RK.*

Převážná část knihy se soustředí na třetí skupinu, a to psaní vlastních jmen (je „nejobsáhlejší a nejpestřejší i nejneustálenější“). U nich Bačkovský jednak stanovil obecné zásady, jednak se pokusil i o přehled jednotlivých pojmenovacích typů. Nejde o výčet takový, který známe ze současných Pravidel českého pravopisu (PČP), ale daleko podrobnější, než nacházíme v prvních PČP.

Bačkovský rozlišuje VJ prostá a složená (ale není v tom konzistentní, některé názvy najdeme v obou skupinách). Zajímavé je, že za prostá VJ považuje i adjektiva a zájmena, že rozlišuje slova a jména (každé jméno jest slovem, ale ne každé slovo jménem). Pro neživotná jména, která se považují za vlastní, doporučuje užívat výraz *názvy*.

Prostá VJ člení na tři skupiny. První nazývá jména vlastní. Do ní zahrnuje: (1) osobní jména (*Josef, Pavel, Šafařík, Palacký, Napoleonovci, Šternberkovci, Pražan, Podskalák, Čecháček, Benátčan, Hanák, Slovák, Peršan*); (2) jména jiných živých bytostí: psů (*Sultán.*), koňů (Čapatá.), jména krav (*Strakatá.*); (3) názvy zeměpisné – názvy vesnic, měst, hradů, samot, krajin, zemí, říší, ostrovů, dílů světa, hor, pohoří, mysů, nížin, rovin, moří, řek, jezer apod. (*Hudlice, Praha, Kunětice, Dubensko, Podkrkonoší, Východ* [*Orient*], *Morava, Rakouskouhersko, Sicilie, Amerika, Sněžka, Alpy, Labe* atd.); (4) názvy hvězd a souhvězdí (*Skopec*, Býk, *Blíženci*); (5) názvy ulic, náměstí a částí měst (*Nekázanka* [ulice], *Boršov* [náměstí], *Hradčany*); (6) názvy spolků, jednot, firem apod. (*Sokol, Hlahol, Jednota českých filologů, hostinec „U zeleného stromu“; Karbonáři, Svobodní zedníci, Čeští bratři* [*Bratři čeští*]); (7) názvy knih a časopisů (*Brus jazyka českého, Českoněmecký slovník, zvláště grammatickofraseologický, Zlatá Praha, Květy, Osvěta, Vlast*).

Druhou skupinu tvoří „jména hodná úcty, a proto považována též za vlastní“. Sem autor řadí (1) tituly (*Vašnost, Vaše cís. král. Veličenství! Vaše císařská Výsosti! Vaše knížecí Milosti! Vaše Osvícenosti! Vaše Excellence! Vaše Eminence!* ale: *Ctěný pane*); (2) náměstky osobné a přisvojující (zájmena osobní a přivlastňovací), např. *Ke dni Vašich jmenovin vyslovuji Vám své nejvroucnější přání a žádám Vás, abyste mne i nadále přízní Svou oblažovati ráčil! Bůh stvořil člověka, aby se stal účastným blaženosti Jeho*; (3) jména bytostí božích (*Bůh* [ale *boží, božský* a také *pohanský bůh*], *Hospodin, Jehova, Pán Bůh, Ježíš, Kristus Pán, Panna Maria*, též jména, která je zastupují: *Vykupitel, Ukřižovaný, Svrchovaný, Všemohoucí*); (4) jména bohů a bohyň pohanských i všech bájeslovných (*Perun, Múza* (*Umka*), *Vesna, Gemius,*

Morana, Víly, Rusalky, Běs atd.); (5) zosobněná jména (*Rozkoš, Práce*); (6) názvy svátků (*Nový rok, Zelený čtvrtek, Štědrý den, Zvěstování Panny Marie, Božího těla, Dušiček, Hromnice, Vánoce, Velikonoce* atd. (ale leden, únor, neděle, pondělí); (7) názvy modliteb a knih posvátných (*Desatero božích přikázání, Bible, Písmo svaté, Starý zákon, Nový zákon*).

Třetí skupinu představují přídavná jména pokládaná za vlastní, a to (1) přídavná jména mající platnost vlastních jmen podstatných (*Ukřižovaný* (míněn Kristus), *Jan Nový, Jiří Poděbradský, Matouš Trenčanský, Jan Soběský* apod., *Brněnští* (= obyvatelé Brna), *Athénští* (= Athéňané); (2) přídavná jména utvořená od podstatných jmen vlastních (*Šafářův spis, náuky Kristovy, Perunův blesk, dcera Eliščina, tiskárna Palečkova* apod.); (3) další přídavná jména odvozená od podstatných jmen vlastních (*Šafaříkovská knihovna, třída Ferdinandská, dům Šternberský, války Napoleonské, válka Jughurtská, psát po Kramériovsku, řeč Katilinská, svátek Mariánský, ve jménu Páně* apod., ale: *platónská láska, homérská otázka, svatovojtěšský kostel, svatoštěpánská věž* atd.); (4) přídavná jména ve spojení s podstatnými jmény a toto spojení nahrazuje jednoslovné (*město Pražské* [= Praha], *město Jerusalémské* [Jerusalém], *řeka Jordánská* [Jordán], *hora Kalvárská* [Kalvárie], *ostrovy Kykladské* [Kyklady], *Moravská země* [Morava], *země Česká* [Čechy] apod.). Analogicky podle toho doporučuje psát Bačkovský i další zeměpisné názvy: *moře Ledové, vysočina Českoněmecká, průplav Suezský, kraj Chrudimský*.

Složená VJ rozděluje autor též na několik skupin a stanovuje zásady jejich psaní. Do první patří ty názvy, v nichž jsou všechna jména jmény vlastními a všechna se píšou s VP („byť i nebyla v prvé řadě“): *Pavel Josef Šafařík, Božího Těla* („Tělo“ zastupuje „Krista“), *Časopis Matice Moravské*. Do druhé jsou zařazeny názvy, v nichž některá jsou vlastní, některá ne, ale všechna se píšou s VP. Jsou to: (1) jména bytostí, např. božských (*Panna Maria, Pán Bůh, Kristus Pán, Syn Boží, Duch Svatý, Apollo Belvederský*); (2) jména panovníků nebo i jiných osob, „k jejichž jménu křestnímu připojujeme slovo, které jest nerozlučitelným jejich příjmením“ (*Jindřich Ptáčník, Vilém Dobyvatel, Ladislav Pohrobek, Rudolf Habsburský, Petr Veliký, Jiří Poděbradský, Svatý Jan Nepomucký; Jan Čermák Starší, Jan Čermák Mladší*); (3) zeměpisná jména, jejichž základem je podstatné jméno vlastní (*Zlatá Slovanská Praha, Jižní Amerika, Dolní Rakousy, Nový Hanover* (ostrov), *Nový Hampshire* (stát), *Nový Jižní Wales* (v Austrálii) apod.). Do poslední skupiny Bačkovský řadí názvy, v nichž není žádné VJ. Všechna slova se v nich píšou s VP pouze v názvech měst, s odůvodněním, že v těchto spojeních už obecná jména nemají svůj význam, na rozdíl např. od výrazů *ulice, třída, les, říše* atd. Patří sem:

(1) názvy měst a států (*Králové Hradec, Železný Brod, Česká Lípa, Karlovy Vary, Mariánské Lázně; Černá Hora*); (2) názvy spolků, jednot, firem (*Jednota českých filologů, Ženský výrobní spolek český*); (3b) názvy knih a časopisů (*Zevrubné dějiny českého písemnictví nové doby, České listy, Národní listy, Hlas národa, Česká politika*); (4) názvy svátků (*Boží hod velikonoční* [*Hod boží velikonoční, Velikonoční hod boží*], *Bílá sobota, Nový rok*); (5) názvy modliteb a knih posvátných (*Desatero boží přikázání, Písmo svaté*).

V další části svého výkladu Bačkovský vysvětluje a zdůvodňuje rozdíly ve způsobu psaní některých spojení adj. a subst. a uvádí nespočetné příklady: *tichý oceán – Tichý oceán, černá hora – Černá hora – černá Hora* (= třeba město Hora pochmurného rázu), *Alpy salzburské* (= všechny Alpy v Salcburku) – *Alpy Salzburské* (= část severních Alp vápencových v Salcburku), *dolní Bavorsko – Dolní Rakousy, severní Čechy – Severní Amerika*, bůh – Bůh, *vesna – Vesna*, Víla – víla, *žid – Žid*.

Dále Bačkovský doporučuje psát v dvouslovných názvech časopisů obě písmena velká („za příčinou zachování souměrnosti“): *Škola a Život, Jindy a Nyní, Národ a Škola*; v předložkových názvech ulic první slovo po předložce s VP: *Na Můstku, Na Příkopě*, V Jámě, *Ve Smečkách* (substantiva pozbyla prvotního významu), ale hostinec *U zeleného stromu* (strom jest na firmě namalován); ve složených slovech všechna písmena velká: *Cyrillo-Methodějský, Waldštejnsko-Wartenberský, Bůh Člověk* („ale s českým pravopisem se srovnává psáti raději Cyrillomethodějský Waldštejnskowartenberský Bůhčlověk!“). S VP doporučuje psát výrazy *Husité, Jungmanniště*, ale *dominikáni, františkáni* („netane nám již na mysli osoba ona“). V podpise navrhuje psát *Knihtiskárna Ottova, Antikvariát Růžičkův* (kvůli úhlednosti), ale ve větné souvislosti u substantiv spíše MP. Zmiňuje se též o psaní názvů vzniklých zkrácením víceslovných (*Dějiny* místo *Zevrubné dějiny*, ale ne *Matiční brus*, neboť oficiální název *Brus Matice české*).

Bačkovského příručka vyšla v roce 1887. Bylo to v době vrcholícího purismu. Jak uvedl Milan Jelínek, v té době vyšlo na pět tisíc různých jazykových příruček, mnohdy se ve svých zákazech a příkazech lišících. Proto není divu, že poslední Brus jazyka českého (1894) se Bačkovského zásadami neřídil, nebo nechtěl řídit. V oblasti psaní VP by to nebylo nic výjimečného. Totéž platí i o dalším spisku Strážce jazyka od Karla Vorovky (1896).

Brus se od Bačkovského liší v psaní názvů novin a časopisů: *Národní Listy, Hlas Národa, Český Lid* a u spojení jako *Staré Město, Malá Strana* doporučuje psát u substantiv VP, protože nelze s jistotou určit, zda jde o název města, nebo část.

Strážce jazyka od Karla Vorovky (1896) sice pravidla psaní VP neobsahuje, protože jde o příručku koncipovanou pouze jako slovník, ale z některých hesel je patrný i doporučovaný způsob psaní: *království České, panna Maria, bůh, neděle květná, mistr Jan Hus, (pohoří) Černý/Český Les, Německé moře, Veliký ocean*.

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že způsob psaní se u některých pojmenovacích typů od čtyřicátých let 19. století až do jeho konce proměňoval. V roce 1902 vyšla první oficiální PČP, hned rok nato další, pozměněná, další změny přinesla PČP z roku 1913, 1921, 1941, 1957 a 1993. Až do roku 1957 se u nich neustále rozšiřoval počet stránek věnovaných této tematice (PČP 1902 zhruba jeden a půl stránky, PČP 1903 téměř dvě stránky, 1913 téměř tři stránky, 1921 téměř čtyři stránky, 1941 téměř pět stran, 1957 třináct stran), v roce 1993 je rozsah asi o půl stránky menší než v roce 1957. Pro všechna vydání do roku 1957 je charakteristické, že není uveden rozdíl mezi proprii a apelativy ani nejsou popsány obecné zásady. Všechna Pravidla jsou rozčleněna do tří částí. První se týkala psaní VP na začátku větných celků, druhá u jednoslovných substantiv. Zde se pouze konstatovalo, že s VP se píšou VJ a bylo uvedeno několik příkladů. Třetí, nejdelší část byla zaměřena na víceslovné názvy, především tvořená spojením jednoho adjektiva a jednoho substantiva. Od roku 1913 se stalo součástí i poučení o psaní VP ve zkratkách.

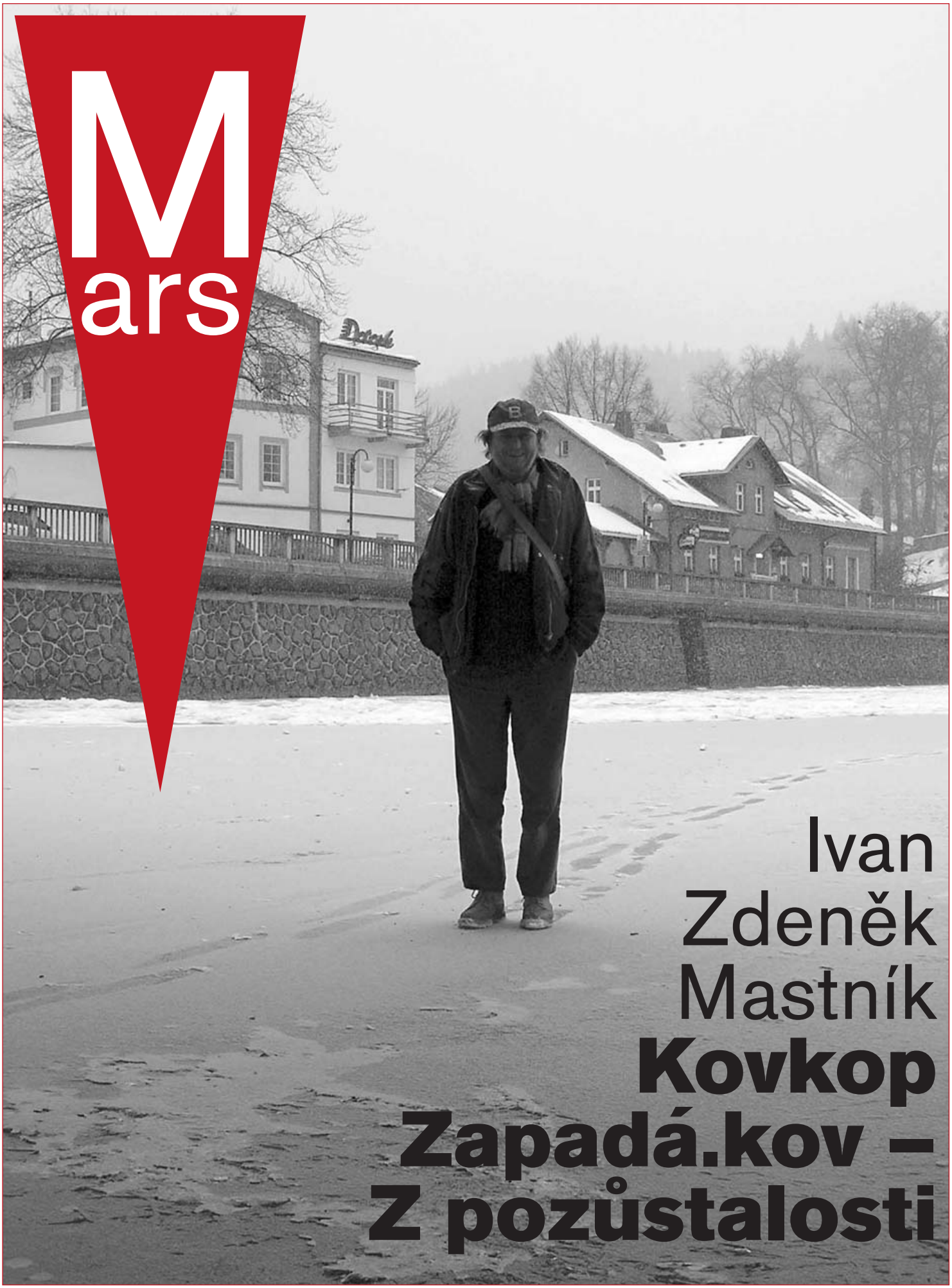
Rozdíly jsou i ve slovníkové části. V Pravidlech z roku 1902 a 1903 obsahovala tato část převážně jednoslovné výrazy, víceslovné jen zcela výjimečně. Ta se začala ve vyšší míře vyskytovat až v Pravidlech z roku 1913 a v následujících přibývala další.

Vedle změn týkajících se rozsahu a obsahu jednotlivých vydání se změny dotkly i psaní některých pojmenovacích typů, např. *Nové město – Nové Město, rukopis Královédvorský – Rukopis královédvorský*. I když poslední úprava přinesla jisté zjednodušení i zpravidelnění (podrobněji viz Svobodová, 2000), ukazuje se, že některé ze zásad jsou pro běžné uživatele češtiny stále komplikované (viz např. *náměstí Svobody*, ale *Sídliště Svobody, Republika česká*, ale *kraj Středočeský*) a v praxi často nedodržované.[1]

1 Text vychází z přednášky *Vývoj zásad psaní velkých písmen* (Svobodová, 2012).

Ivan Zdeněk Mastník, foto Tomáš Kesner, 2013

Mars

Ivan Zdeněk Mastník

Kovkop Zapadá.kov – Z pozůstalosti

Ivan Zdeněk Mastník se narodil v srpnu 1952 v Semilech. Po studiu Střední zemědělské školy v Turnově a Lidové konzervatoře v Ústí nad Labem absolvoval Janáčkovu konzervatoř v Brně. Vystřídal mnoho profesí; pracoval jako hudební pedagog, pomocný dělník, topič a později si jako invalidní důchodce přilepšoval sběrem bylin a kovů. Žil, věnoval se pijáctví a literární činnosti v Železném Brodě, kde také v červnu 2013 zemřel. Stal se autorem řady soukromě vydaných sbírek poezie a prózy: Jarní inzeráty (1985, 2012), Patnáct vagónů a raketoplánek Fiato (1987), Po škole s Ámosem (1992), Bláznoléčky (1998, 2008), Totemy, erotika, kříž a Luna (1999), 3333 křepeliček (2001), Když má čert splín (2005), Zapadá.kov (2007), Běžná lidská podoba (2009), Vícechuť (2009) a Largo solvento (2011).

Při vyklízení bytu v činžovním domě na železnobrodské Rafandě, který v poslední dekádě před smrtí Ivan Zdeněk Mastník obýval, byl dědici nalezen stoh rukopisů. Těmi se prokousal Tomáš Kesner, aby si ověřil, že autor své texty naněkolikrát přepisoval a donekonečna piloval, takže se vlastně jednalo o variace a strojové přepisy již vydaných dílek. Výjimkou byla čtveřice dosud nezveřejněných krátkých povídek, které jakoby vypadly z již vydaného, u regionálního čtenářstva úspěšného Zapadá.kova, a složka rukou popsaných účetních dokladů, většinou vystavených sběrnou surovin Romana Daníčka ze Železného Brodu, ve které Ivan často končil pracovní „směnu“, aby „směnil“ dobyté kovy za peníze. Nejenže faktury informovaly o druhu odkoupených materiálů a jejich ceně, ale staly se i autorskou platformou pro dodatečné zapsání událostí prošlého dne.

Skutečnost, že nalezené záznamy z posledních dvou let autorova života dokonale doplňovaly popis každodenního cvrkotu kovkopa Kryšpína – autorova alter ega – dovedla redakci – za současného laskavého svolení spisovatelových synů, Jana a Filipa Mastníka – k úvaze o opětovném vydání zredigovaného znění Zapadá.kova rozšířeného o nově získané texty, které si pak dovolila ve vší pokoře k pisatelovu dílu upravit a na radu Petra Pazdery Payna začlenila jako druhý oddíl s názvem Z pozůstalosti do nově uspořádaného celku, který pak pojmenovala příznačně Kovkop – výrazem, který byl Ivanovi tak bytostně blízký.

Jako před tím v Běžné lidské podobě jsem se opovážil doprovodit psané slovo obrazem, a to ze šuplíku vytaženou vektorovou grafikou z jara roku 2011.

Michal Machat

Heřmánek

„Jedeme na heřmánek! Vstávat!“ volal Kryšpín a mlátil o sebe kovovými sběrači, aby vzbudil Zdenu a Couru.

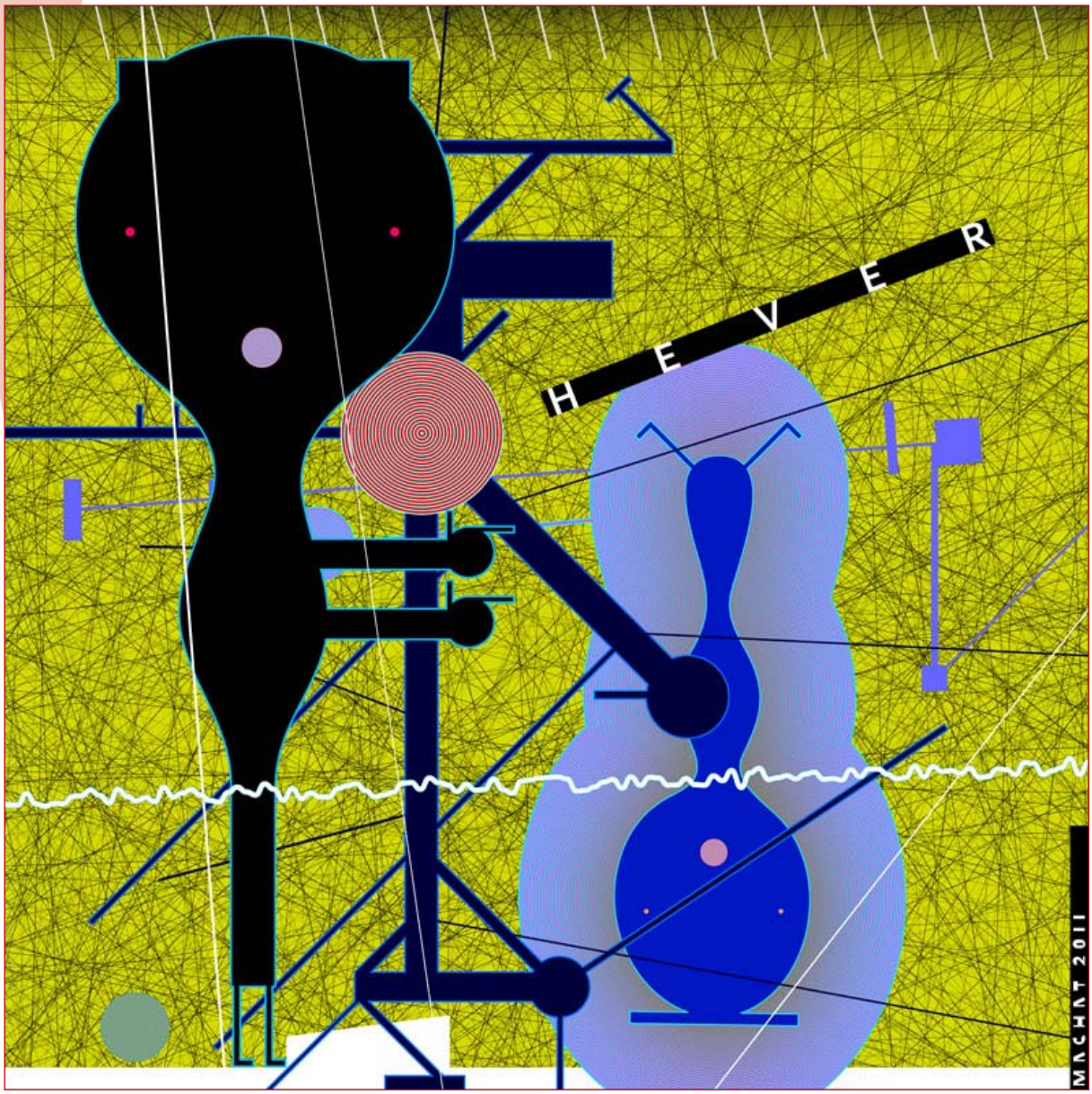

„Bude to rejžunk jak má být, když máme česáky a plantáž u nosu."

Zdenička se u snídaně zeptala, zdali by nebylo lepší rozebrat pračku a motory ze sklepa, aby bylo i na sváču, ale Kryšpín to zamítl, že má devět pětek na cigára, sváču i autobus. Vzali prostěradlo a cíšku, na autobusáku nakoupili a jeli na Vrší. Byl pozdní červen a obilí již bylo asi 40 cm vysoké. Při kraji pole zářilo kvítečkové zlato.

„Zdena bude trhat růčo, Couro, tady máš česák a pojď!"

Coura s Kryšpínem prošli kolem šípkového keře a vstoupili mezi dva lány obilí, kde zemědělci naseli heřmánek – snad kvůli myším. Kryšpín ještě provedl kontrolu rozříznutím kvítku, aby se přesvědčil, že je dutý

Hever, Michal Machat, 2011, vektorová grafika

a není to rmen. Potom Courovi ukázal, jak má zacházet se sběračem, a jeli. Po hodině práce měl Coura čtyři a Kryšpín pět sběračů *Matricaria chamomilla* na společném prostěradle. Zdenčiny ruce produkovaly první jakost, ale nasbírala sotva 40 dkg. Popili kávu z kečupové lahve a pozorovali srny, které se pásly u lesa. Skřivani vzlétli, zazpívali a prudce padali k zemi, aby těsně nad polem roztáhli křídla a zapadli. Kolem projeli zemědělci a na počínání sběračů nereagovali.

Coura měl od sběrače poněkud vyvrácený palec a stržený puchýř, Kryšpína bolela záda, a tak po třech hodinách práce zahulákali na Zdenu, která sbalila číšku a došla k nim. „Musíš uzlík zatím rozvázat, aby se ten zlatý poklad nezapařil," nabádal Kryšpín a podal jí svačinu.

Coura byl již po svačině a zvědavě se ptal, kolik zatím vydělali: „Deset sběračů mokrého jsou dva kg suchého. Za kg suchého dostaneme ve výkupně stovku, na tržnici a u známých dvě stě..."

Ještě dvě hodiny pracovali, sbalili prostěradlo i číchu a spěchali domů. Na půdě rozprostřeli papíry a zjistili, že se jim byliny na plochu nevejdou. Kryšpín měl ale množství zeleninových lísek, a tak z nich postavili několikapatrové sušárny. Při večeři byli jako opilí, a když si potom zakouřili, motala se jim poněkud nezvykle hlava.

„Heřmánek se bude týden sušit, a tak jdeme zítra na borůvky," předeslal Kryšpín...

26. března 2013

Kovy od Keni – ráno práce se dřevem 7.30–8.30. Potom kolem Kleinertových ke Keňovu domku. Mistrovské ořezání obrovského stromu. Úklid větví – Huck, pikap od Priadky, řízení dopravy, pálení drobných větví – silnější Huck i já, 4 hodiny práce – školník ze staré školy. Pan Vetlý chtěl koupit celý strom, ale byla jenom prořezávka. Sběr-

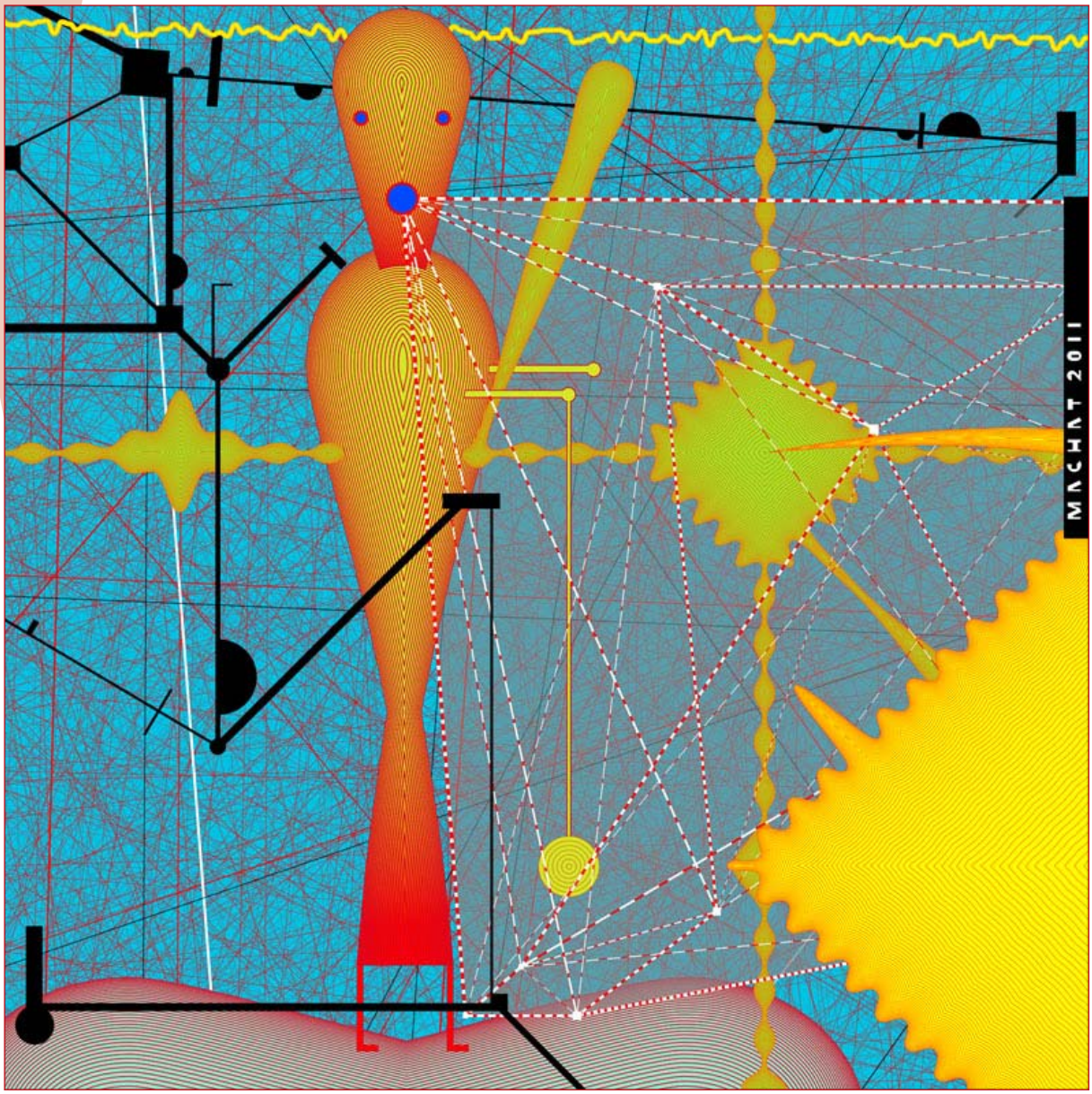
S rezavým krumpáčem jsem přišel za svou milou, Michal Machat, 2011, vektorová grafika

Mars

na v žíbísí, potom se dřevem na Rafandu – služba odvozu za palety. Asi ve čtyři přišel náčelník Suchá voda – poněkud upravený a s těžkým batohem. Chtěl si odfouknout – káva, pivo, cigarety. Chtěl hl. mouku a sušené houby – protiváha žebírka, tabák. Potom Radiožurnál, koupel, kostival na záda a nohy. Ve 20.45 do terénu. Zataženo, chladno. Změna – přišel Maus, přeladil jsem rádio, dali jsme pivo, malinovou karkulku, zahulili jsme, dal jsem mu škvarky. Odchod 21.35. Verky, hady, spousta gamblerů, zelený 2, potom 3 vrběcká s Jorkem, Eva s Havelkou – zítra úplněk, návrat okolo 23.30.

27. března 2013

Ráno Váchyč – vrbové proutky a samorosty z Podspálova – pěšo za 20 minut – po Kamenici, potom asi 50 minut samorosty, kovy, zpátky vyšplhat s obtížemi násep a po kolejích – odložení batohu a samorostů, hladkých i s mechem. Za hotel nad elektrárnu – nahoře dvě vrby, dole jedna, proutí dole kvalitnější. Po 15 min. odchod na vlak. Svezli nás na Rafandu Šimkovi s psíkem – káva. Odchod k Váchyčovi. Přes prodej samorostů u Bódi. Já piva na dluh z nápojky – poslední (dluh 1 400 Kč). K Váchyčovi přes celé město s dvěma svazky prutů z Prosíčky i ze Spálova. U Váchyče párek s chlebem, dvěma německými hořčicemi a kečupem, pivo, třídění prutů – hudba z počítače s obrázky. Po $1^1/_2$ hod. odchod na práci se dřevem na Rafandě. Nákup u Vietnamce, Automotoklub, tři kusovky z nápojky, v 18.00 hotovo, ale zůstal jsem doma. V 21.05 přišel Maus, čaj – dojídačka sósu z žebírek, čaj + trocha tabáku – drby – psychiatrický prášek – spánek do 3.00 ráno, čaj, káva, vařit bramb. knedlíky, roztopit, přinést zbytek proutí ze sklepa – třídit.

Strukturovaný umělec s jojem, Michal Machat, 2011, vektorová grafika

28. března 2013

Ráno vstávat ve 3.00, je po úplňku, v pondělí Velikonoce. Vařit bramborové knedlíky a placky se škvarky od Plk st. V 5.00 spánek do 7.30 – zvoní Plk st., debata u kávy – nabídka Plk – vrbové proutí. Potom probrat skřípačkami proutí z Prosíčky, čaj, sklep s odřezky, nahoru dřevo, v 9.30 volat Váchyčovi. Placky a knedlíky s vejci – Radiožurnál, 9.45 do terénu.

Plechovky od piva a staré baterky od kontejneru z Vaněčkovy.

Odchod po desáté hod. k Váchyčovi s pruty od brášky, potom do ŽBS sběrny, potom k Plk ml., ale nepřišel, Váchyč pletl z posledních sil po Erku do rána. 8 pomlázek a Bláznoléčky prodat. Šarajová si koupila hned na Poříčí, na tržnici dobrá nálada, 7 prodaných a 3x knížka, ale zima. Do Sportu na držkovku s 2 houskami, nápojka u viaduktu, tabák Bacco, potom řeznictví, dva špekáčky, gothaj. Pro kusovky k Monice. Do nápojky u Automotoklubu. Tam Strejcovský a nabídka ganji. Vietnamec zavřeno, zmrzlý na Rafandu a zatopit. K rybárně na pruty – povoleno Samohýlem, ale nejdříve k S. S. a do Erka.

29. března 2013

Kovy a pohody od p. Řepíka. Peníze přišly před Velikonoci, a tak pohoda. Nahoře v 13.10 – tam 4 lidi, Květa Hornů a Pepík. Dolů za 20 minut a čekání na brášku. Vše v pohodě, ve sběrně Zajíc a zpět s věcma na Rafandu – pánvička, konev, kýbl s hlínou, květináče s obaly, činka, zvláštní kalíšky, foukanej půllitr průsvitnej a jiný třetinkový svijanský. Také podkova dřevěná s kalíškama, ale jenom pět. Plán terénu: nápojka 1 000 Kč, pošta 940 Kč, Erko 1 000 Kč, 200 Karel, 400 Plk St., nákup 500, na poště Šťast. deset – je Velký pátek, vsadit Filipovi a zkontr. svůj tiket. Vzal jsem si psych. prášek opožděně o 19 hodin. Teď se obout a jít – s sebou ganju od S. S.

11. dubna 2013

Kovy ze sklaňáckého hutě.

Zemřela lejdy Železná a jsem k ní ve vší úctě k jejím skutkům také mrňavý kovkopec, který... Jednou, za tisíc let, to bude možná lejdy Skleněná.

Trochu kovů jsem měl také na Rafandě a vezl jsem je na kole k bývalé zvl. škole, tam je ukryl za paletu a šel k Vrbatom pro káru. Potom přes město. Na křižovatce nad kašnou jsem měl krátký hovor se Štěpánem Bachtíkem – pracovní. Nevěděl, od kolika mají otevřeno. Potom zkouřený, s problémy jsem hledal brášku v útrobách hutě a stěhoval umývadla, kýbl, plechový válec, nějaké plechy a přišel do sběrny kulhaje. Třikrát jsem zazvonil, jelikož jsem myslel, že je zavřeno. S kovy potom byla dřina do kóje. Přišel Vašek Štrochů a nesl něco barevných. Unavený jsem tlačil káru k Tomášovi, stavil se v nápojce pro kolo a prchal domů. Dole jsem pokouřil s Honzíkem Hrdinů, vylezl schodiště, zatopil, čekal, načnul pivo přelité dřív do plastu, poslouchal rádio, telefonoval Karlovi, sestře, dal vařit brambory a čekám Náčelníka s penězi za dřívější práce a obchody. Bude tady asi v 19.30. Potom asi Erko a Hendrixova Foxy Lady.

19. dubna 2013

Nedvězí s Medem, ochotná pokladní.

22. dubna 2013

Nasbíráno z kamen a Rafandy – kárka T. Vrbata.

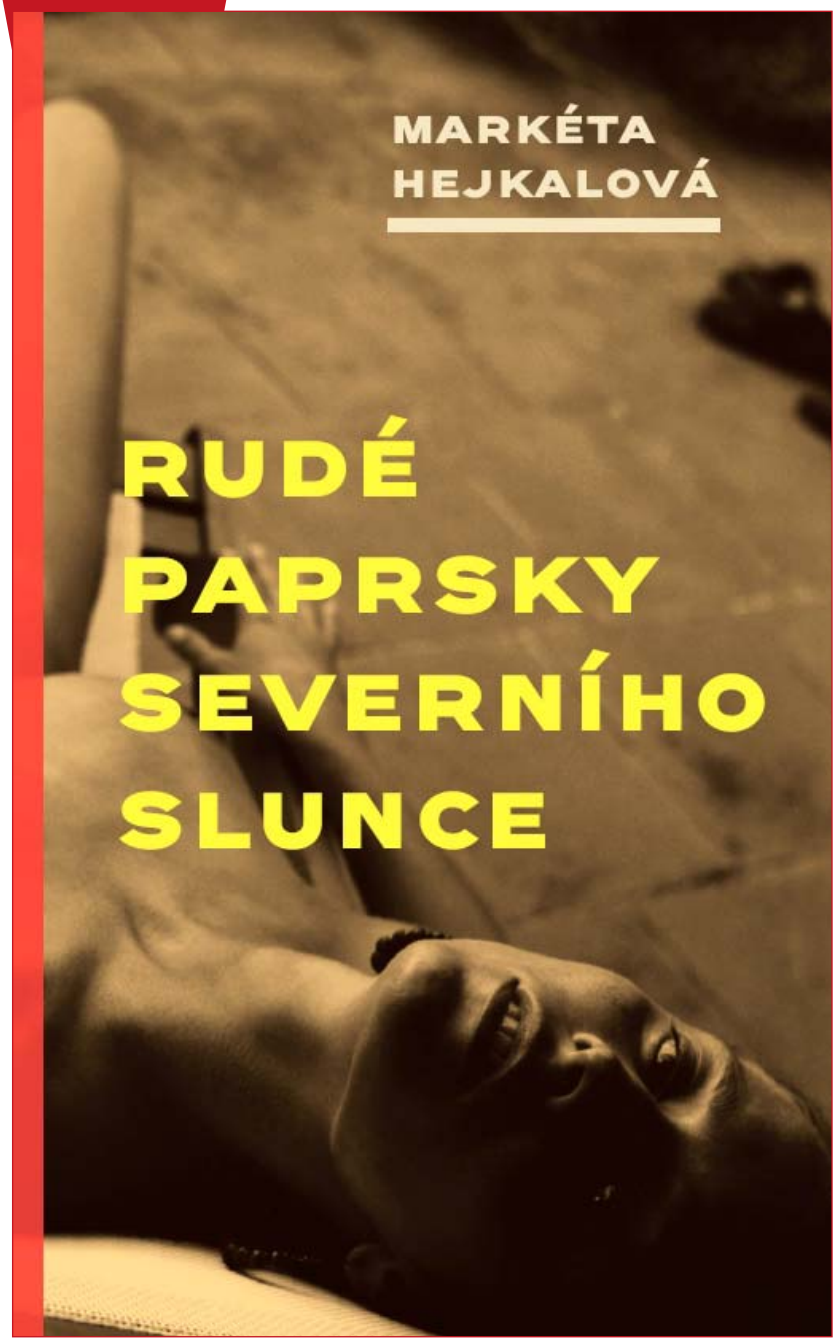
Kára, přísný průvodčí – s Medem.

Nedvězí II. s Medem, prodělečná akce, sběrna Petr – piplačka.

Vařit bramborové knedlíky a placky se škvarky od Plk st. V 5.00 spánek do 7.30 – zvoní Plk st., debata u kávy – nabídka Plk – vrbové proutí. Potom probrat skřípačkami proutí z Prosíčky, čaj, sklep s odřezky, nahoru dřevo, v 9.30 volat Váchyčovi. Placky a knedlíky s vejci – Radiožurnál, 9.45 do terénu.
Plechovky od piva a staré baterky od kontejneru z Vaněčkovy.
Odchod po desáté hod. k Váchyčovi s pruty od brášky, potom do ŽBS sběrny, potom k Plk ml., ale nepřišel, Váchyč pletl z posledních sil po Erku do rána. 8 pomlázek a Bláznoléčky prodat.

Mars

Vladan Matić
Rudé paprsky severního slunce

„Dnes v noci jsem snil, že jsem motýl. A teď nevím, jestli jsem snil, že jsem člověk, který snil, že je motýl nebo motýl, který snil, že je člověk.“

Lao-c’

Zhruba řečeno, špionážní romány a filmy se zakládají na jednom z těchto dvou stanovisek nebo na jejich spojení.

Do první skupiny patří všechny ty, ve kterých protagonista zjišťuje, že svět není souhrnem představ, v nichž se do té doby pohyboval v rytmu každodenních návyků, a ten objev ho naplňuje hrůzou. Je to svět tajemných sil, do kterého ze strany vpadá někdo nepřipravený, mimo vlastní rozhodování.

Druhou skupinu, do které patří téměř celé dílo Johna le Carrého a četné ruské série, představují ta díla, ve kterých se uvnitř některé z těch organizací, jejichž náhlé odhalení protagonisty z první skupiny děsí, naskytuje otázka identity někoho ze členů skupiny. A zde se potom řeší základní dilema, zda je objekt vyšetřování „náš v jeho řadách nebo jejich v našich“.

Román „Rudé paprsky severního slunce“ patří do první skupiny. Jeho protagonisté, manželský pár Monika a Michal, jsou ukolébaní pohodlím české provincie a v přesvědčení, že nastal „konec Historie“, odcházejí do Soulu, aby ve vzdáleném světě odha-

lovali lokální varianty téhož samého, podobně jako hrdinové Pulp Fiction v nezapomenutelném dialogu na začátku filmu.

A posléze, stejně jako jakýsi jiný, všem dobře známý Čech, pochopí, že když jsi jednou vržen na širé moře velkého světa, návrat do provinčního pohodlí přestává existovat.

Ten všem dobře známý Čech je Jaroslav Hašek. S kopce pod malým zámkem v Lipnici nad Sázavou, městečku s pár stovkami obyvatel, kde zemřel, když diktoval poslední kapitoly „Švejka“, se rozprostírá výhled po krajích, které vypadají jako poněkud chmurnější verze Šumadije nebo Toskánska. V posledních měsících svého života Hašek nesčetněkrát uvažoval o velkém světě masakrů a válečných hrůz, do kterých se dostal jak voják K.undK., tak český legionář či bolševický komisař, pán života a smrti nekonečně dalekého sibiřského městečka Bugulmy.

A pochopil, že když se nás, stejně jako hrdinky knihy Markéty Hejkalové, dotkne ledový dech Historie, nebo když nás, jak název její knihy říká, ozáří „rudé paprsky severního slunce“, návrat domů už vlastně neexistuje. Nebo na mapě toho světa nacházíme i vlastní dům.

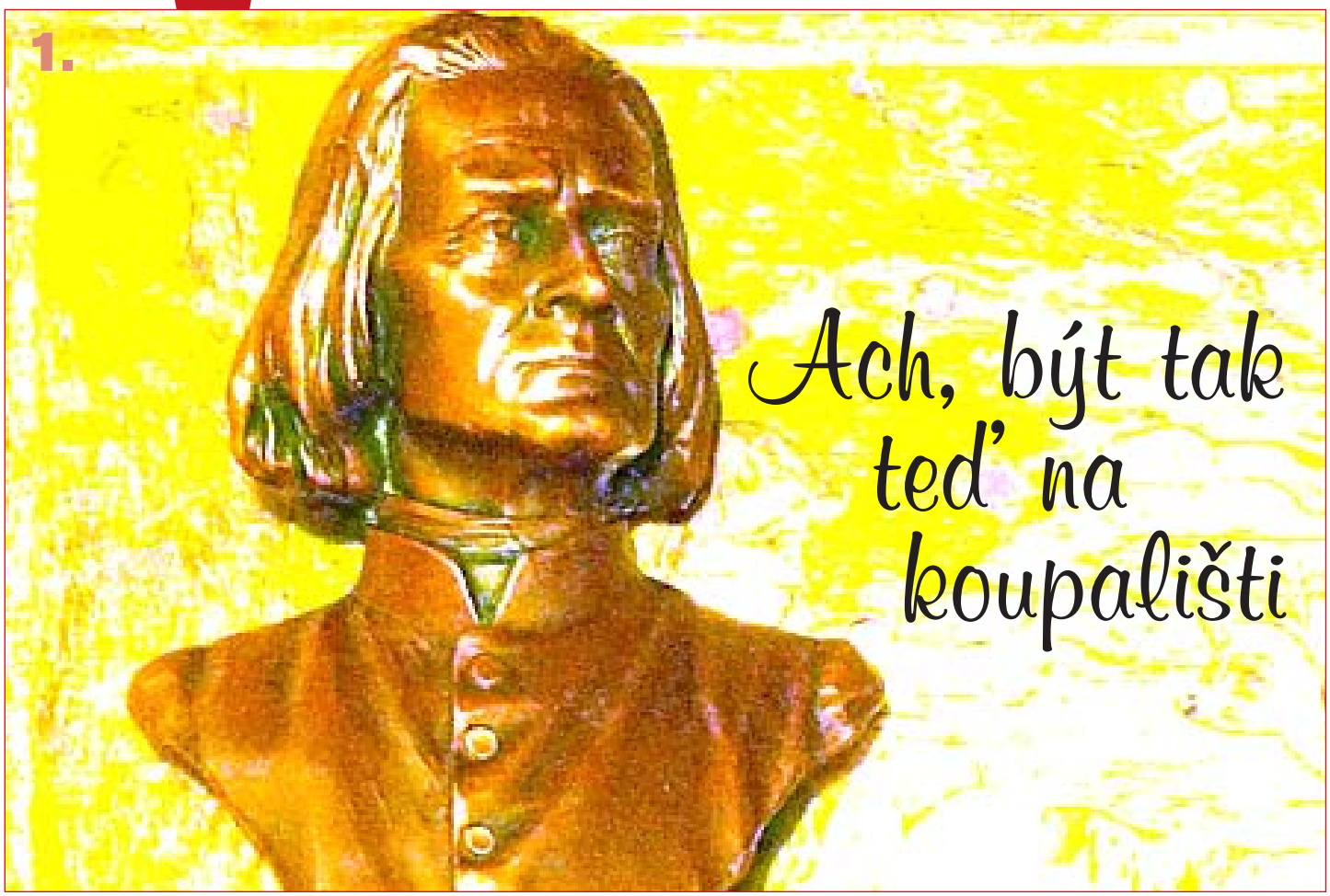
Ten všem dobře známý Čech je Jaroslav Hašek. S kopce pod malým zámkem v Lipnici nad Sázavou, městečku s pár stovkami obyvatel, kde zemřel, když diktoval poslední kapitoly „Švejka“, se rozprostírá výhled po krajích, které vypadají jako poněkud chmurnější verze Šumadije nebo Toskánska. V posledních měsících svého života Hašek nesčetněkrát uvažoval o velkém světě masakrů a válečných hrůz, do kterých se dostal jak voják K.undK., tak český legionář či bolševický komisař, pán života a smrti nekonečně dalekého sibiřského městečka Bugulmy.

Ze srbštiny přeložila
Anna Borůvková

Mars Liszt a Wagner...

v Piešťanech

2.
S kornoutem zmrzliny.

3.
Vanilkové.

Saturn

Peter Gehrisch
Před mou vymknutou tváří

Peter Gehrisch je německý básník, spisovatel, překladatel, vydavatel literárního časopisu Ostragehege.

Narodil se roku 1945 v Drážďanech. Vystudoval němčinu a etiku na Pedagogické škole v Lipsku a také Technickou univerzitu v Drážďanech. Byl učitelem na večerních školách a gymnáziu. V letech 1993 a 1996 byl iniciátorem německo-polských literárních dní. Společně s fotografem Christianem Borchertem vydali publikaci Dražďany. Let do minulosti. (1993). V roce 1996 založil časopis pro literaturu a umění OSTRAGEHEGE a do roku 2006 byl jeho šéfredaktorem. Později vydal několik básnických sbírek, knihu krátkých próz, dva romány, obsáhlý soubor překladů polské poezie a samostatně překlady básní Cypriana Kamila Norwida. Se svou polskou manželkou žije v Drážďanech a ve městě Lwówek Śląski, kde spolu organizují mezinárodní festival poezie. V roce 2008 mu bylo uděleno čestné občanství města Lwówek Śląski.

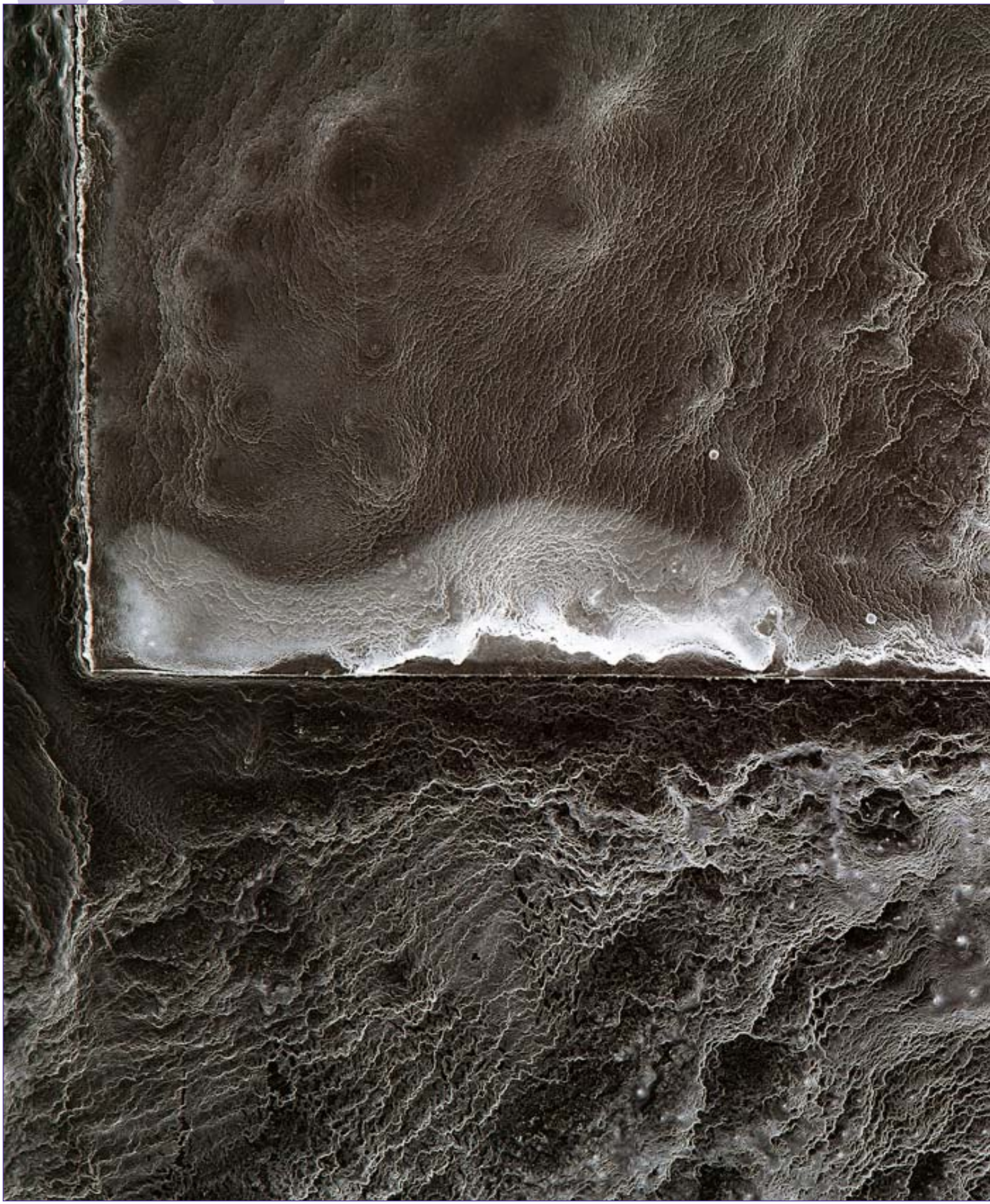
Ad interim

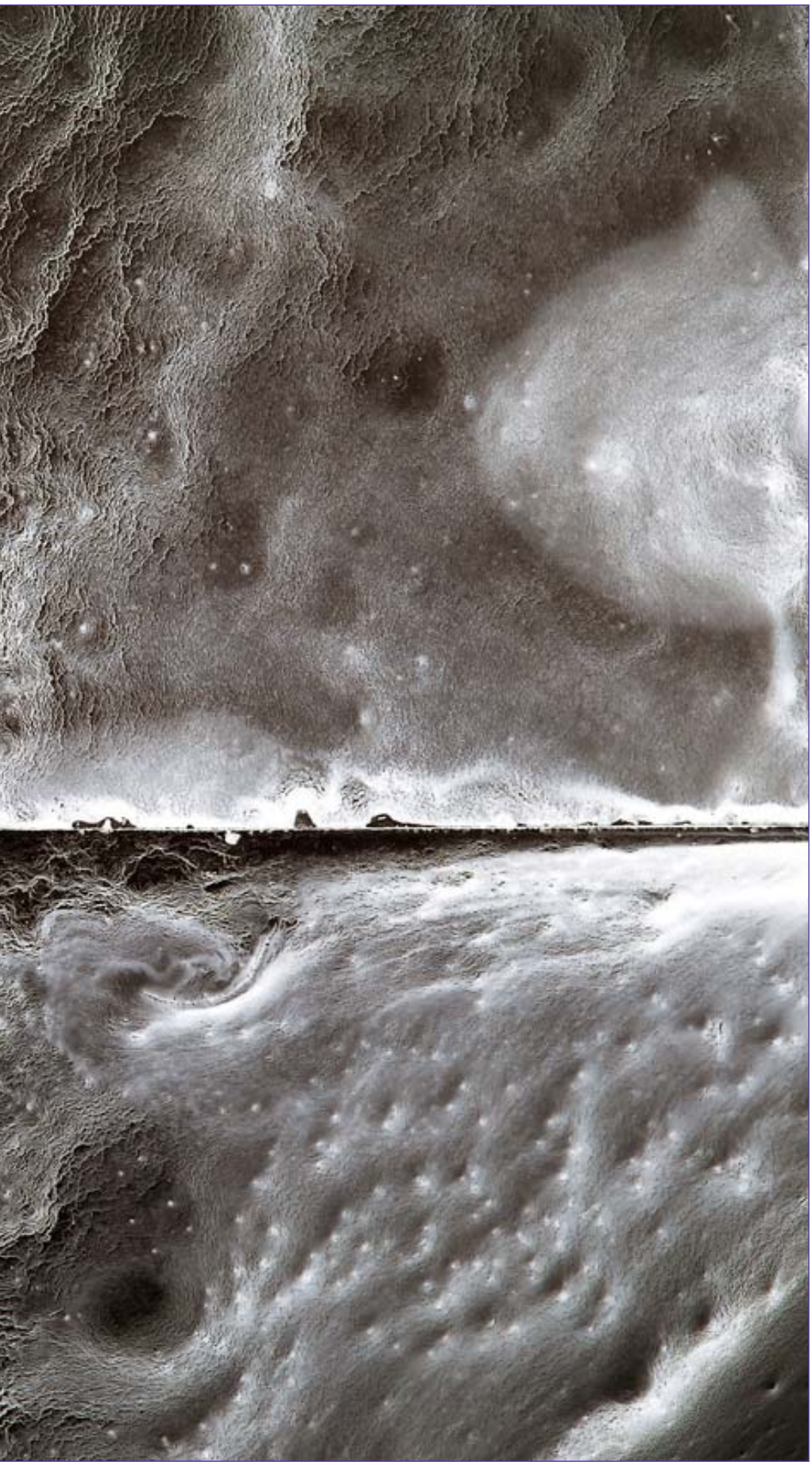
Kalužoleje jsem zvolil za moře
A nechal jsem plout loďku z kůry

Fádnost
Jsem bral jako pravidlo
Stejně jako ztuhlý les na kraji
Města černá
A neobyvatelná skaliska

Zvadlé fotografie –
Zavolal jsem je jako svědky
Epochy pýchy
Sama sebe podryla
Než byla odplavena

Její torzo – jeviště
Mých uplynulých dnů –
Proložené větvovím
A trouchnivějícím
kamenem

Cesty do Pittsburgu

Rio, Pittsburg, asturská krajina
Poznaná cizíma očima

Cestovat?
Ořešák v zahradě
Mi stačí
Svět trav hmyzu a květů
Miliónkrát zrcadlí
Slunce

Cesty do Pittsburgu jsou
Iluzí
Island, Krkonoše
Se zmenšují

Opojením
Z uložených obrazů
(Odleskem
Snění ve snu jiného
Zrcadla...)

Všichni zbloudilci sedí
Na svém jmění
Komodách koších fotkách a paměti
Té především
Je kotvou
Která pevně
Drží
Minulost

Jež neexistuje

Saturn

Hölderlin II

Pro Danae Coulmas

Vzdálená cizí
Krajina
Les
Básníků pod záblesky neúnavné
Denní hvězdy

V půdě začíná klíčení!
Netýkavky svlačec sami
Blázni
Vedlejší
Odnože

Cožpak jsem
Driftujícím majetkem
Bujných světel
Jichž se dotýkají nájemci
Řecké poezie
Rada
Ukrytá
V pylu fantazie

Nic: jen
Němé obskakující
Výlety textů
Bez dotyků
Bez kopulací

Aseptické zahrady
Zřízené proti ptačinci
A žabinci
Kolaterální projekty
Financované Gontardem

Co zůstane? Jen
Světlejší
Popelavá
Půda před mou vymknutou
Tváří

Trhlina v slunci

Večer co večer popisuji
Kruh ve čtverci ulic
Lepkavé stoupání

Tam je mé místo
V oparu Labe
Pokrývajícím zdivo

Na druhé straně kopce
Červené vrcholky
O nichž sníš

U řeky
Vnímáš neustálé
Praní
Anna Livia Plurabella
Tisícileté klepy
Vlny zůstávají v kruhu

Jako v pračce
Pěna
Jež bije do skla

Vidíme:
Naše obaly
Rotují

Kolesa
Parníků
Perou tuto řeku

Každé léto
Popisuji
Koloběh vody

Cestující na odvolání
Který zabloudí
Ve Finnegans Wake

Trhlina v slunci –
Z opotřebovaných převodů
Kape olej

Takže jsem byl vyhnán

Stoupl jsem si na zaminovaný
Terén
Tam kde gestikulují furie

Ve všech koutech dětství
Kurýři strachu

Vzal jsem slezské posly
Komm ock a bißla voran

Hledal jsem to
Co platí teď

Ale pravda se skrývala
V šeptaném blábolení
Hypnotického
Filmu

Čas
Ubíhal
Nabízel se jako
Miska písmenkové polévky

Stanovil nové
Souvislosti
Vtáhl mě

Až mé uši adoptovaly slovo

Chodž już do domu

A já pochopil

Saturn

Starý německý dům u Niwnic

Bez drátů
A bez spojení
Se současným světem

S žebříky porostlými mechem
Směrem k ptákům
Svištícím královstvím vůní
A nebes

Obklopen jablečným větvovím
Vzpínajícím se jako čarodějnice
Nad prastarou studní
Která ukojí mou žízeň

Nářek cvrčků mi sedí v uších
A svět duchů se kymácí,
Angelus Silesius táhne
Se svým harampádím přes náměstí
Jakob švec klepe na podrážku

V rytmu do tance stařeně
Kdysi tak krásné
Která se teď uvolnila
Povadlé hnízdo jejích vlasů
Uchopené množstvím květů
Už vzlétá
Ve tvaru nadýchaném
jako pavučina

Ó kvítečku modrý!

Ve větru
V pomateném zpěvu
V refrénu znějícím v uších!

Poznámky k básním

Danae Coulmas (1934), řecká spisovatelka, publicistka a překladatelka, mj. autorka románu Schliemann und Sophie: eine Liebesgeschichte (Schliemann a Sofie: příběh lásky).

Jacoba Friedricha Gontard, frankfurtský bankéř, v jehož rodině působil německý romantický básník Friedrich Hölderlin (1770-1843) jako domácí učitel a měl milostný poměr s jeho ženou Susette.

Anna Livia Plurabella, postava z posledního díla Jamese Joyce (1882–1941) Finnegans Wake, překládaného jako Plačky nad Finneganem, které však česky nikdy nevyšlo celé. Název románu vychází ze staré irské tragikomedie Finnegan?s Wake (F. Pohřební hostina případně probuzení), v níž zedník toho jména při pádu ze zdi umírá, ale při pohřební hostině, poté, co mu do úst kápne whiskey, znovu ožil. Martin Amis román označil jako: „šestisetstránkovou hádanku, na kterou odpověď je the."

Angelus Silesius (1624–1677), vl. jménem Joihannes Scheffler), slezský německy píšící barokní básník a mystik, autor díla Cherubinische wandersmann (Poutník cherubínský, překlad O. F. Babler)

Jakob Böhme (1575–1624), německý křesťanský mystik. Narodil se ve poblíž Zhořelce. Vyrůstal v luterském prostředí a měl se z něj stát švec. V mládí nabyl přesvědčení, že je schopen nazírat do jádra člověka i přírody. Když později spatřil "jsoucno všech jsoucen", vše živé i neživé skrze boží moudrost sepsal o tom dílo Aurora.

Z němčiny přeložili
Ilona Martinovská
a
Milan Hrabal

Ilustrace
Gerard van Smirren

Uran

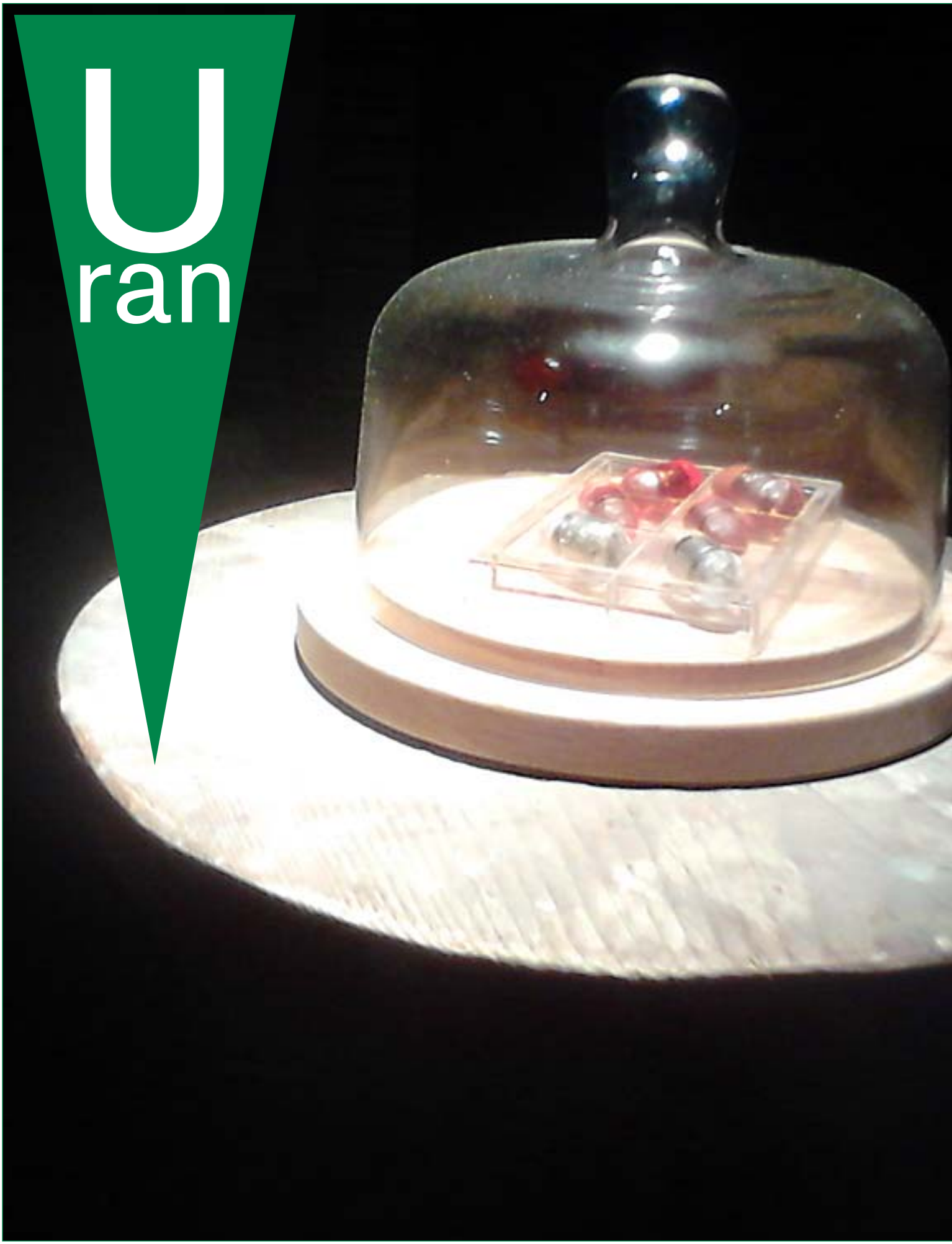

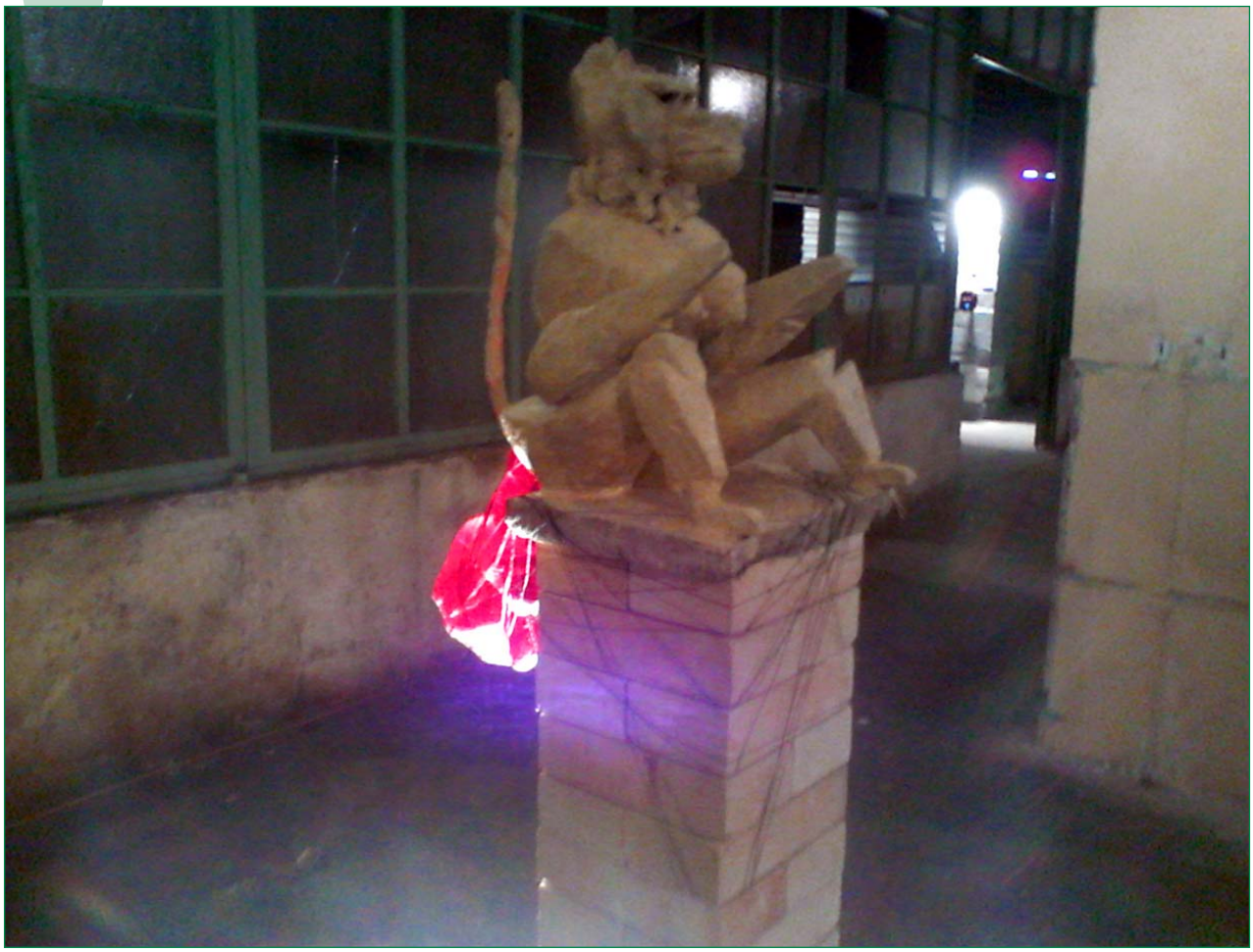

Foto Jakub Tayari

Jan Poope
Prolapse of Love
14.–24. 1. 2016, Ateliéry Stalingrad

Jan Poope (vl. jm. Jan Strmiska) zakládal a vedl českou verzi technologického časopisu T3 (Tomorrow's Technology Today) a později působil dvanáct let v české verzi časopisu Maxim. Poslední dva roky pracoval na projektu Prolapse of Love. Vyvíjel elektroniku, maloval, křižoval indické a bangladéšské slumy, svůj byt přebudoval na chemickou laboratoř a pokoušel se najít krásu v kusu střevní flory.

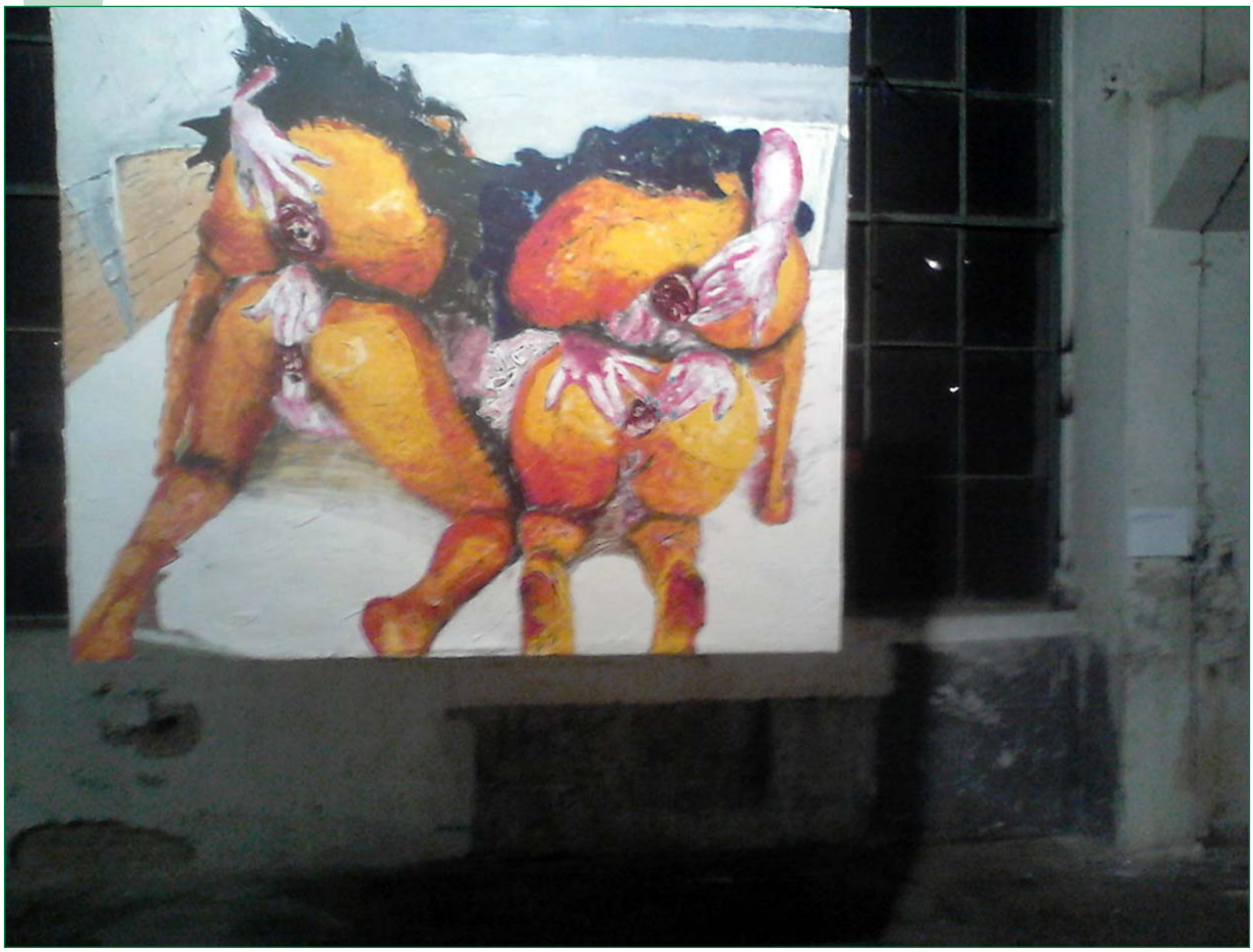

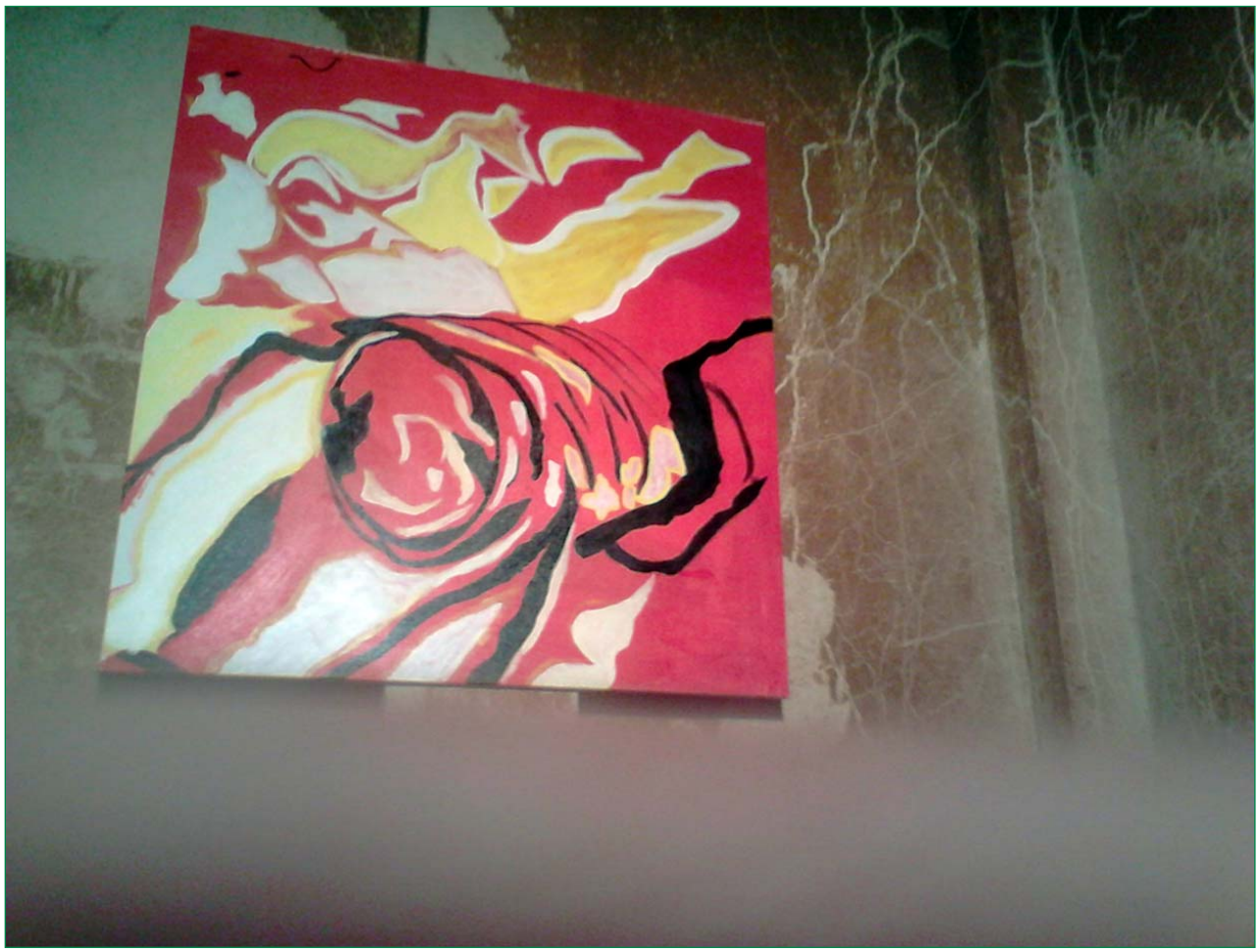

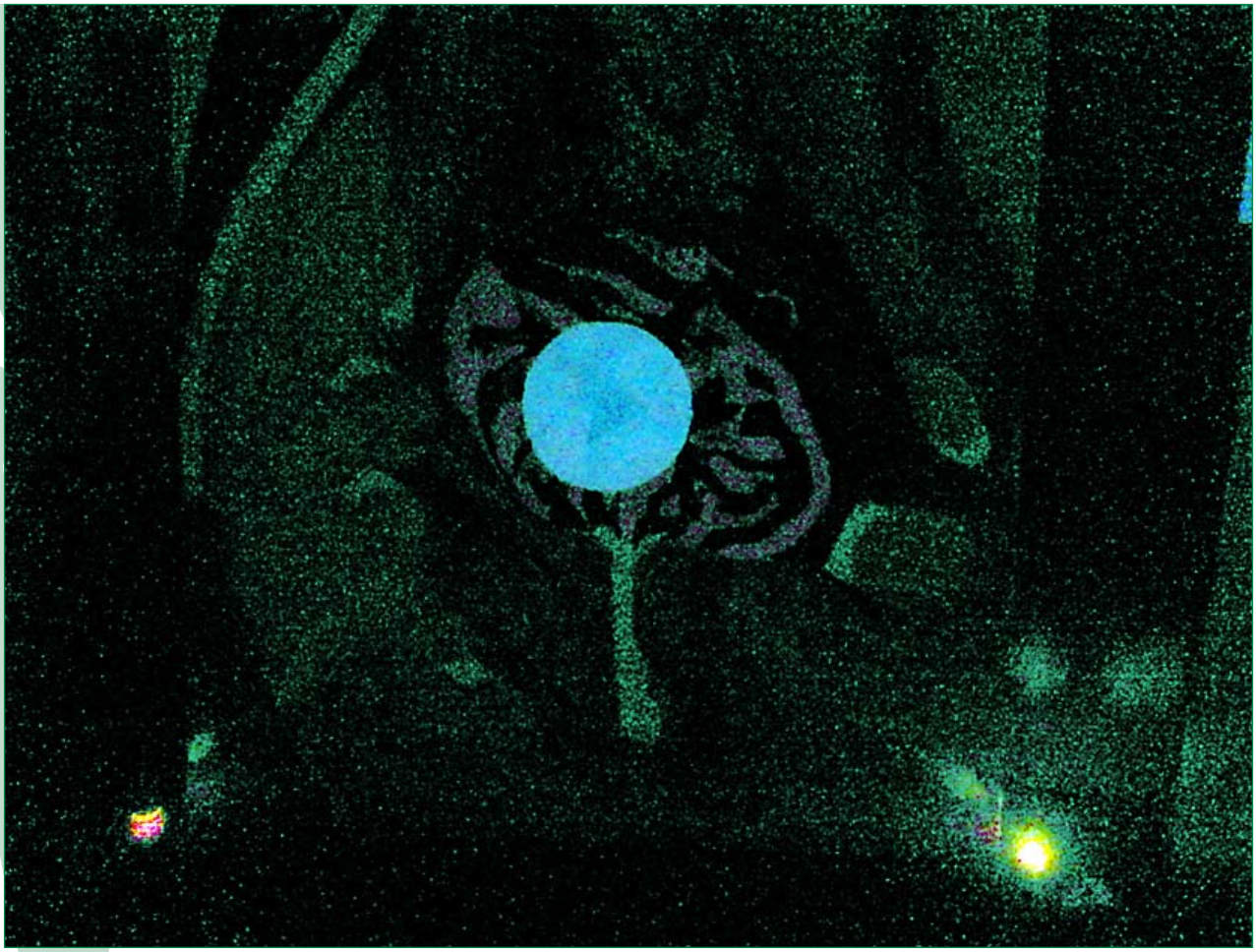

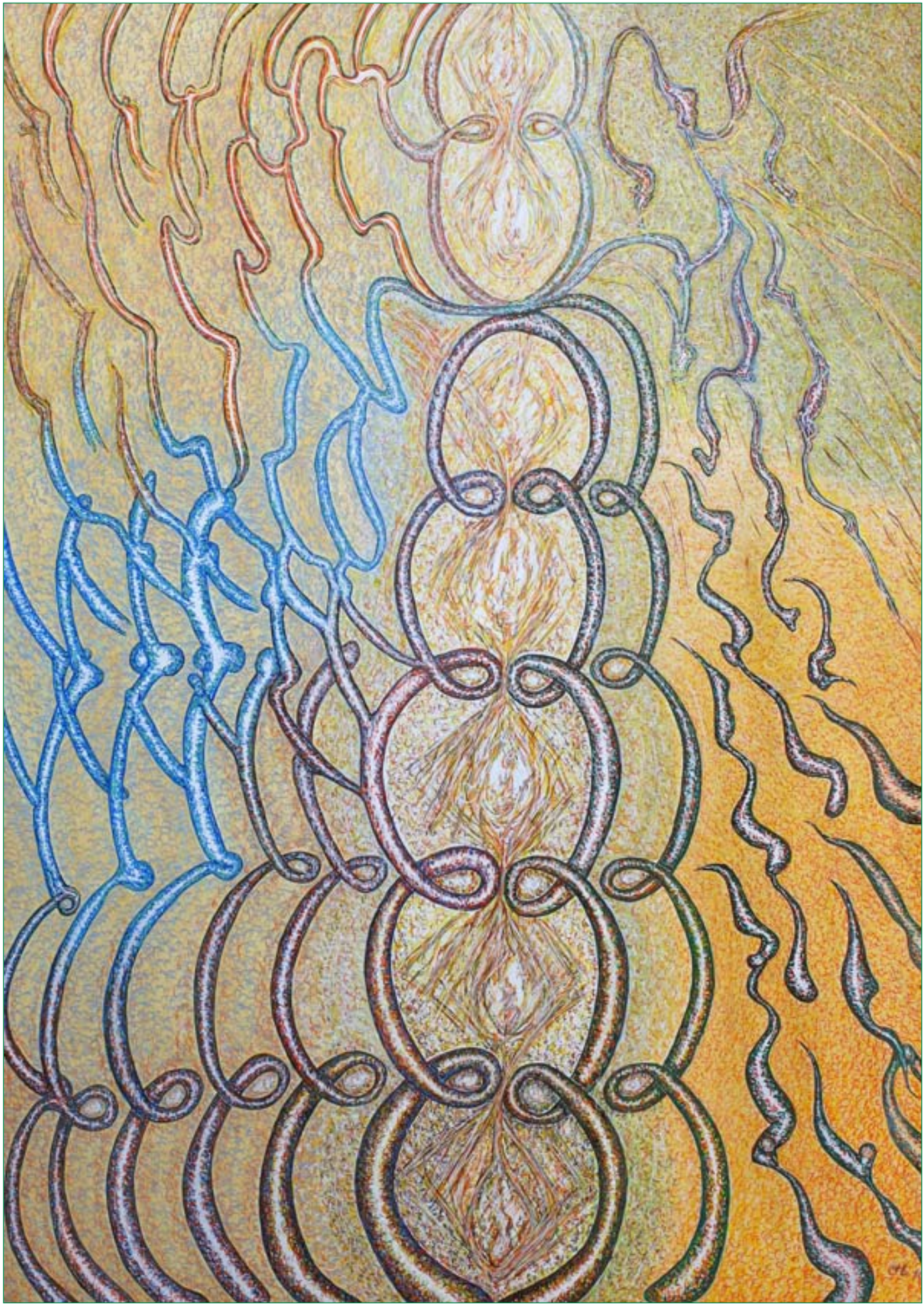

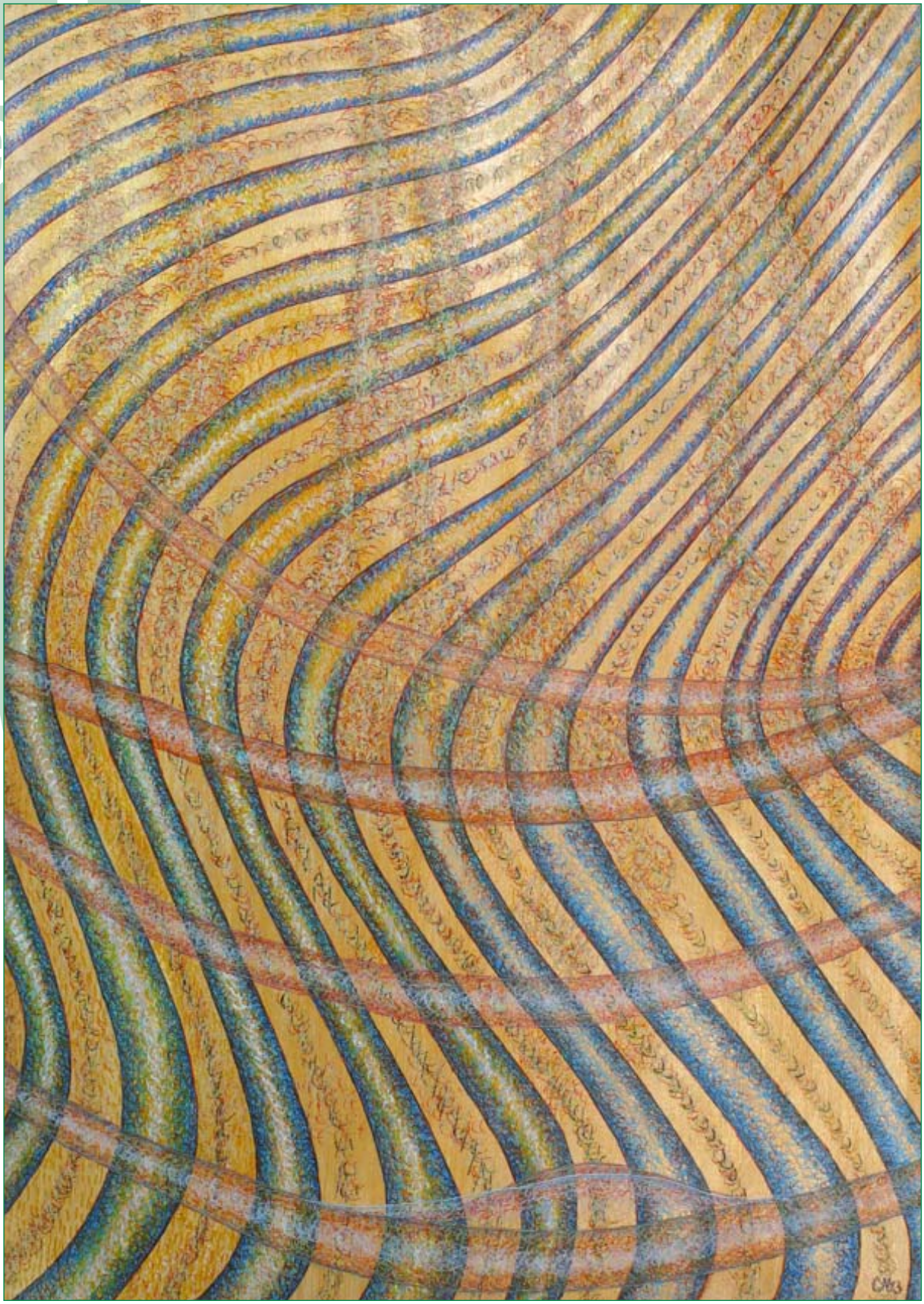
Uran

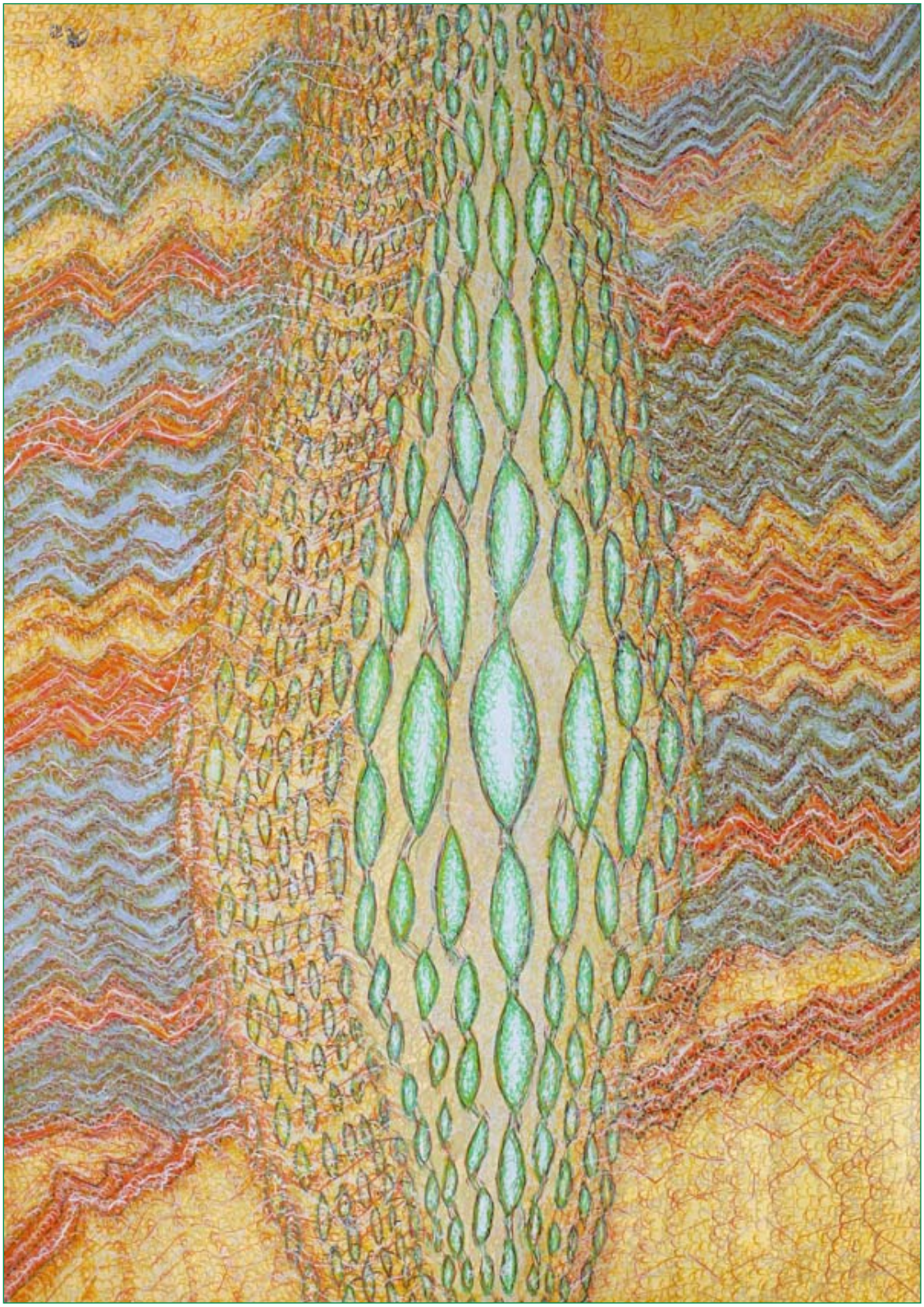
Jaroslav Chobot
Demiurgie šamanů

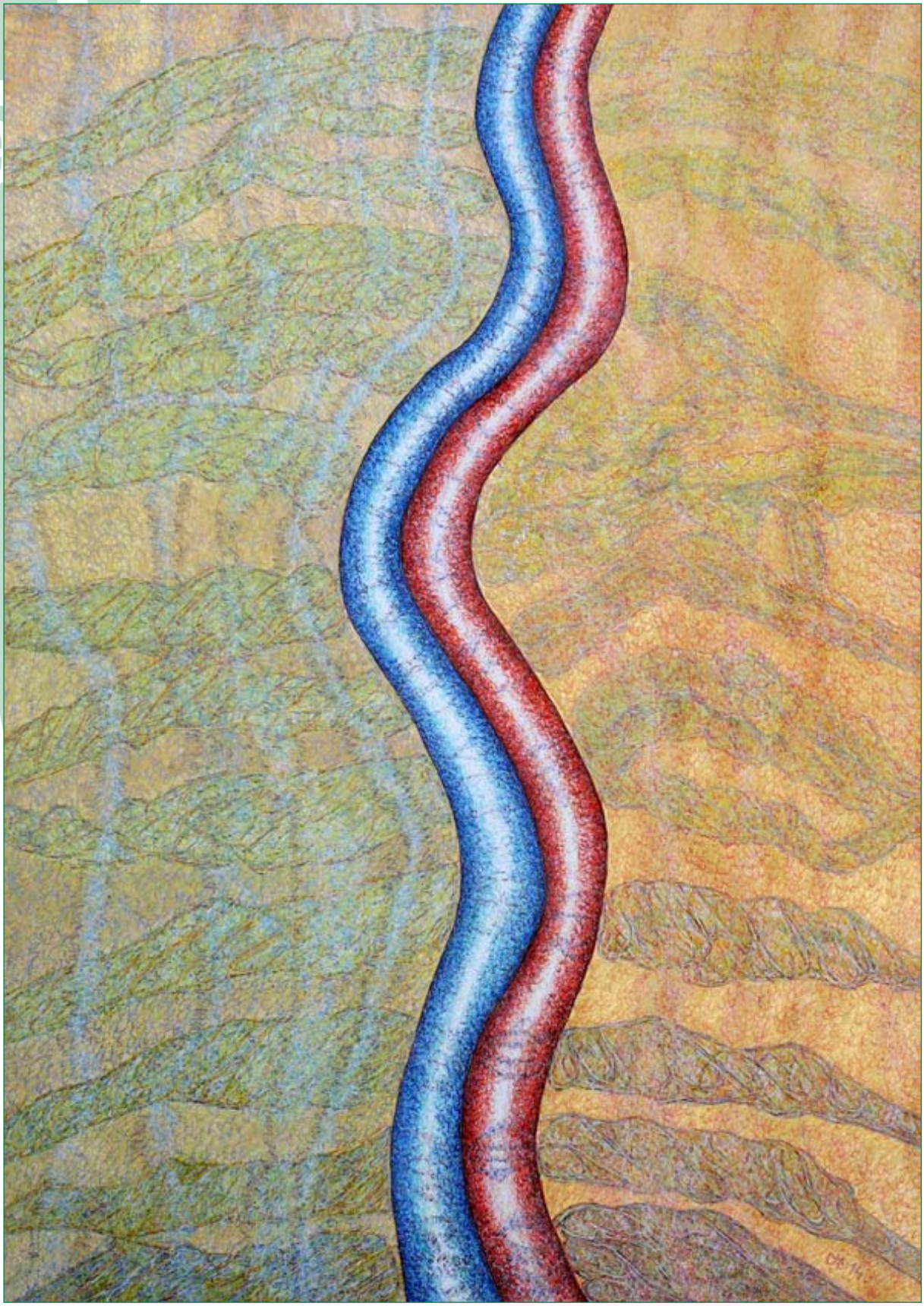
formát A2, kresebná technika, papír, 2014 a 2015

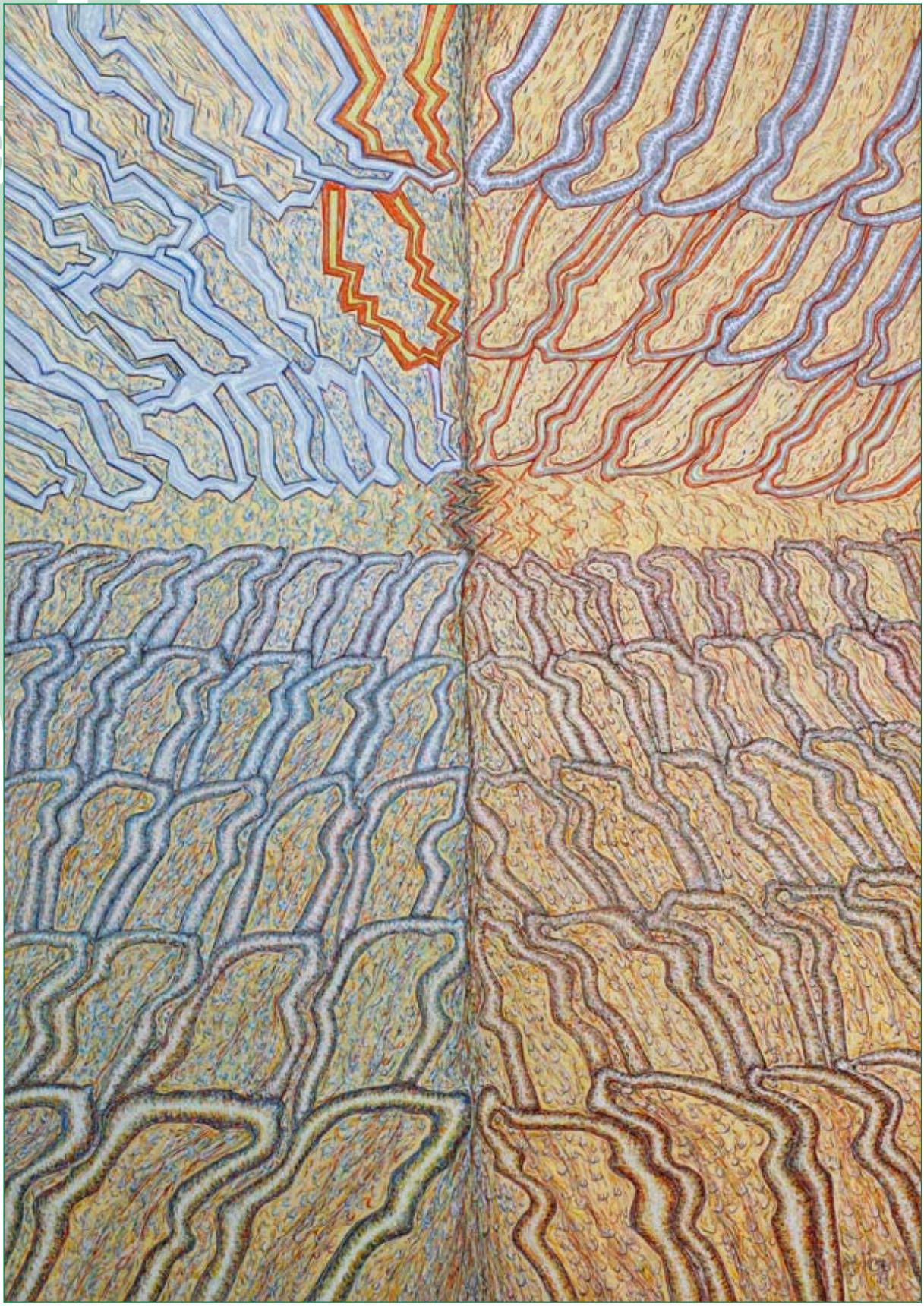

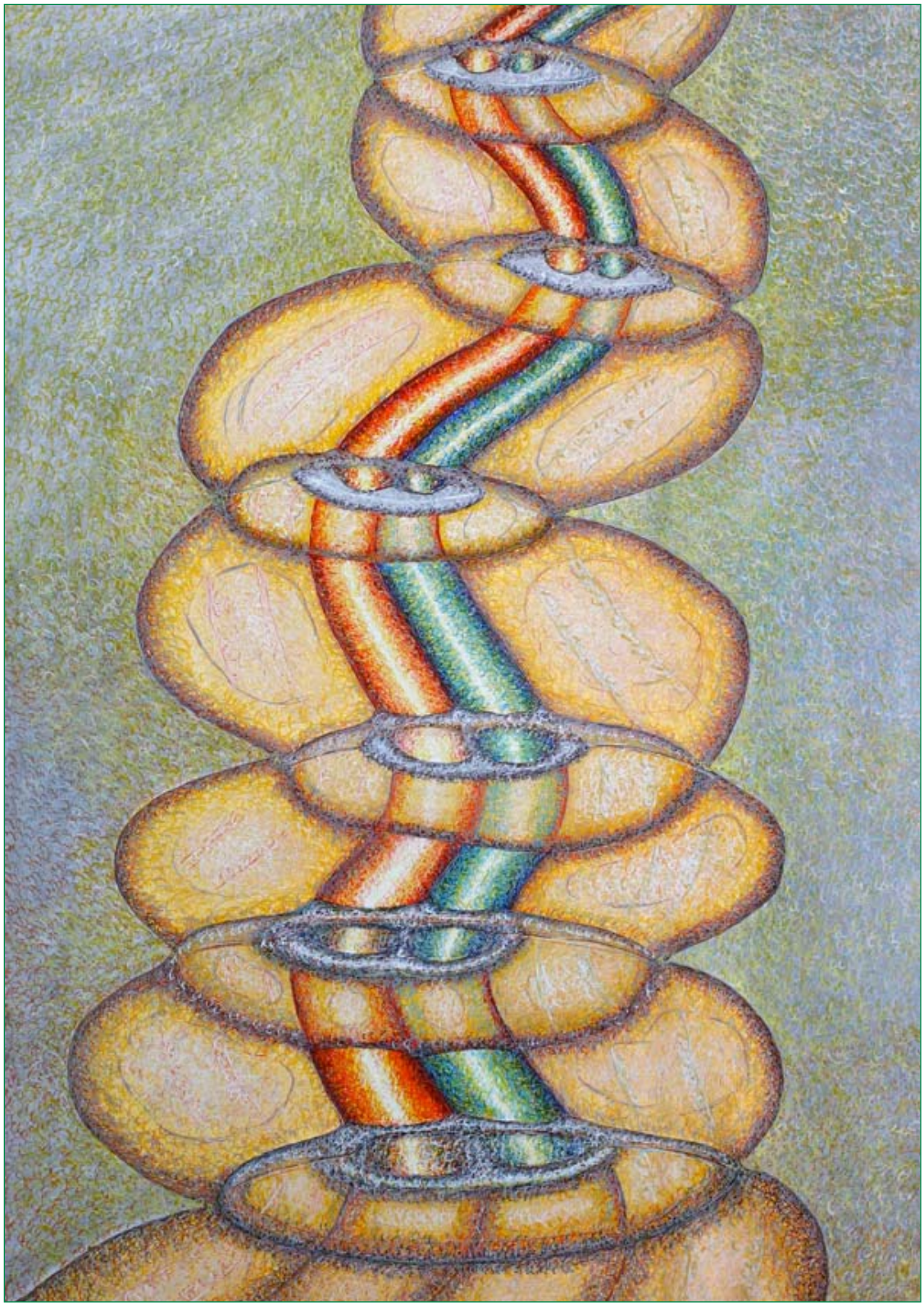

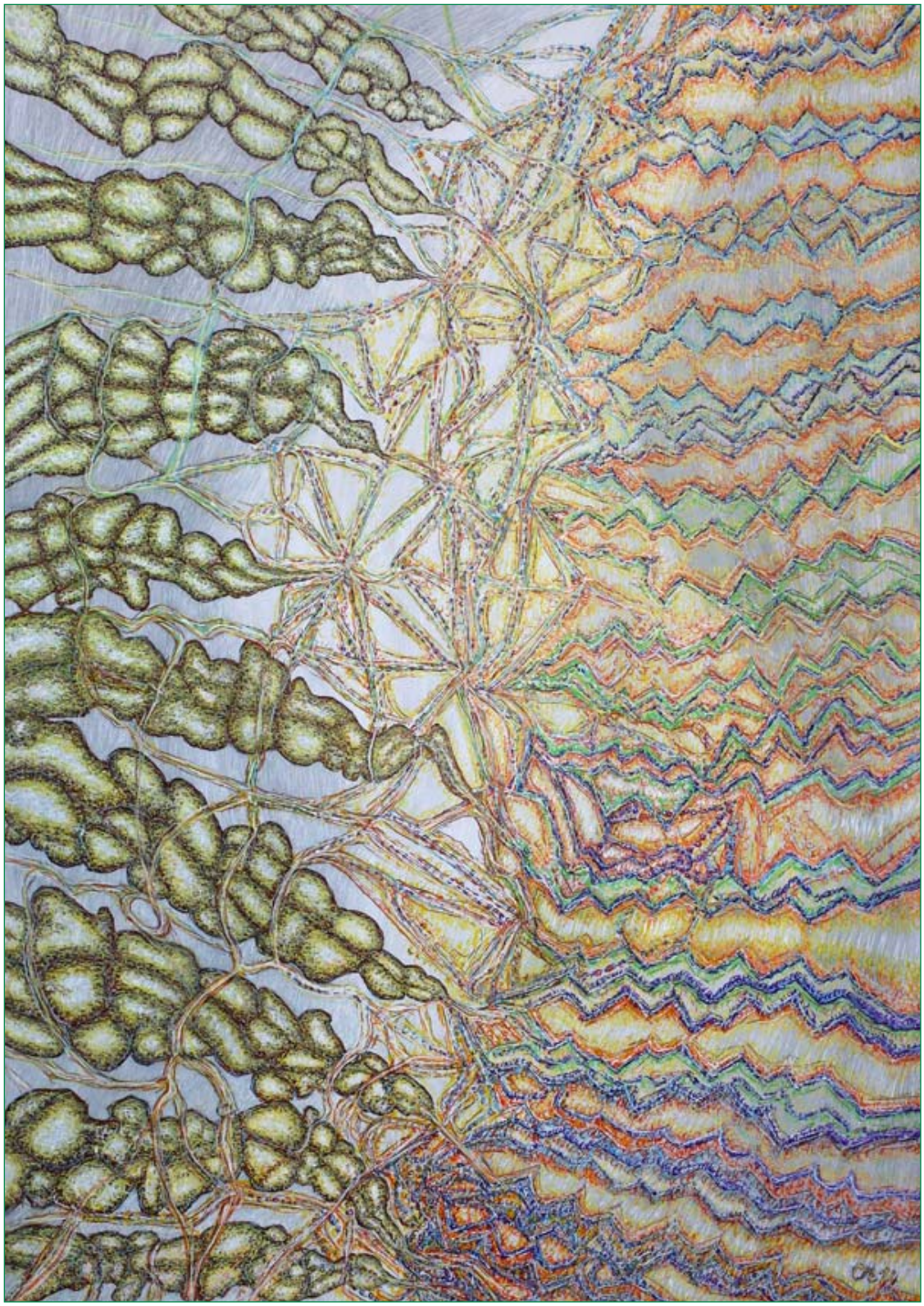

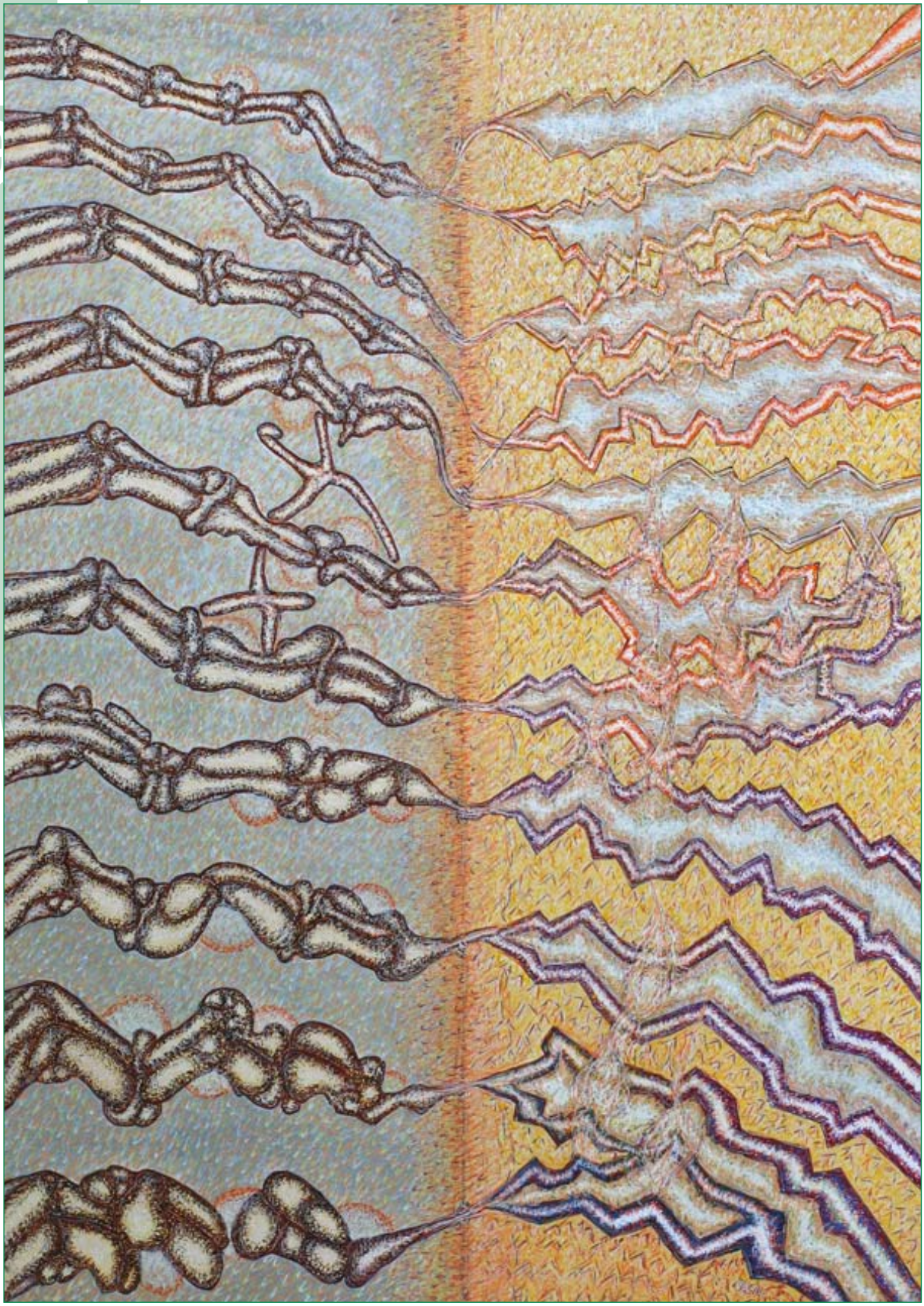

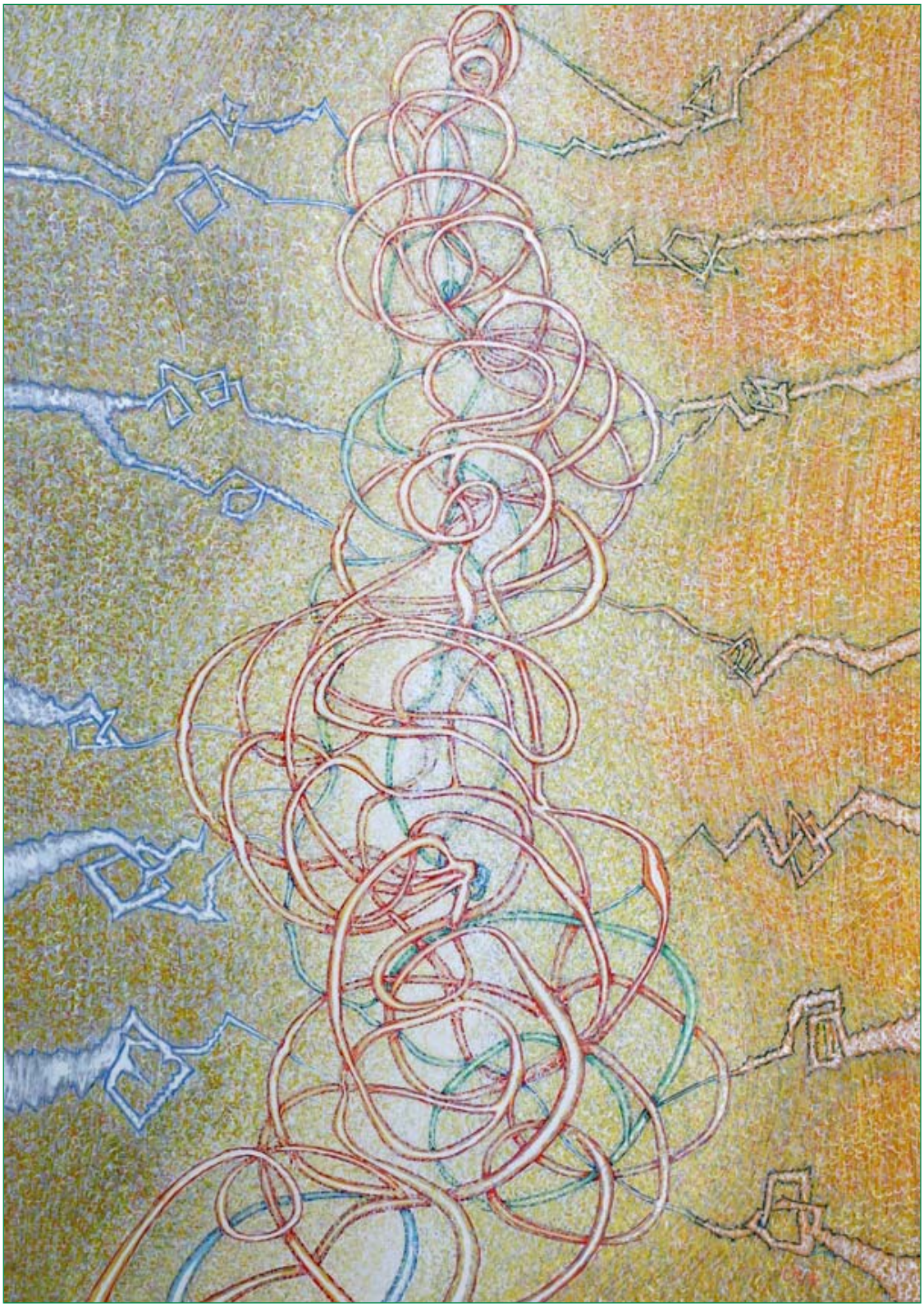

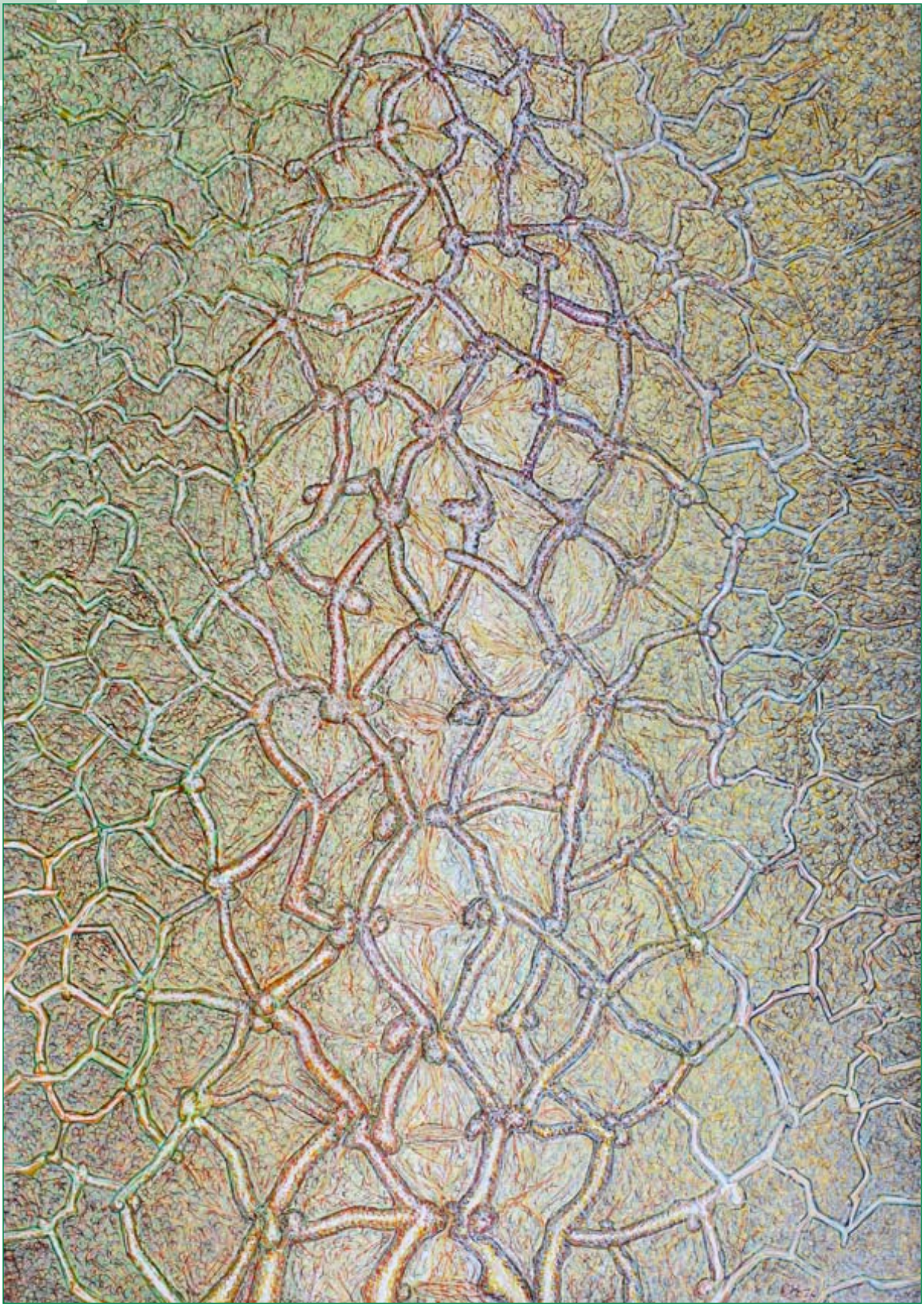

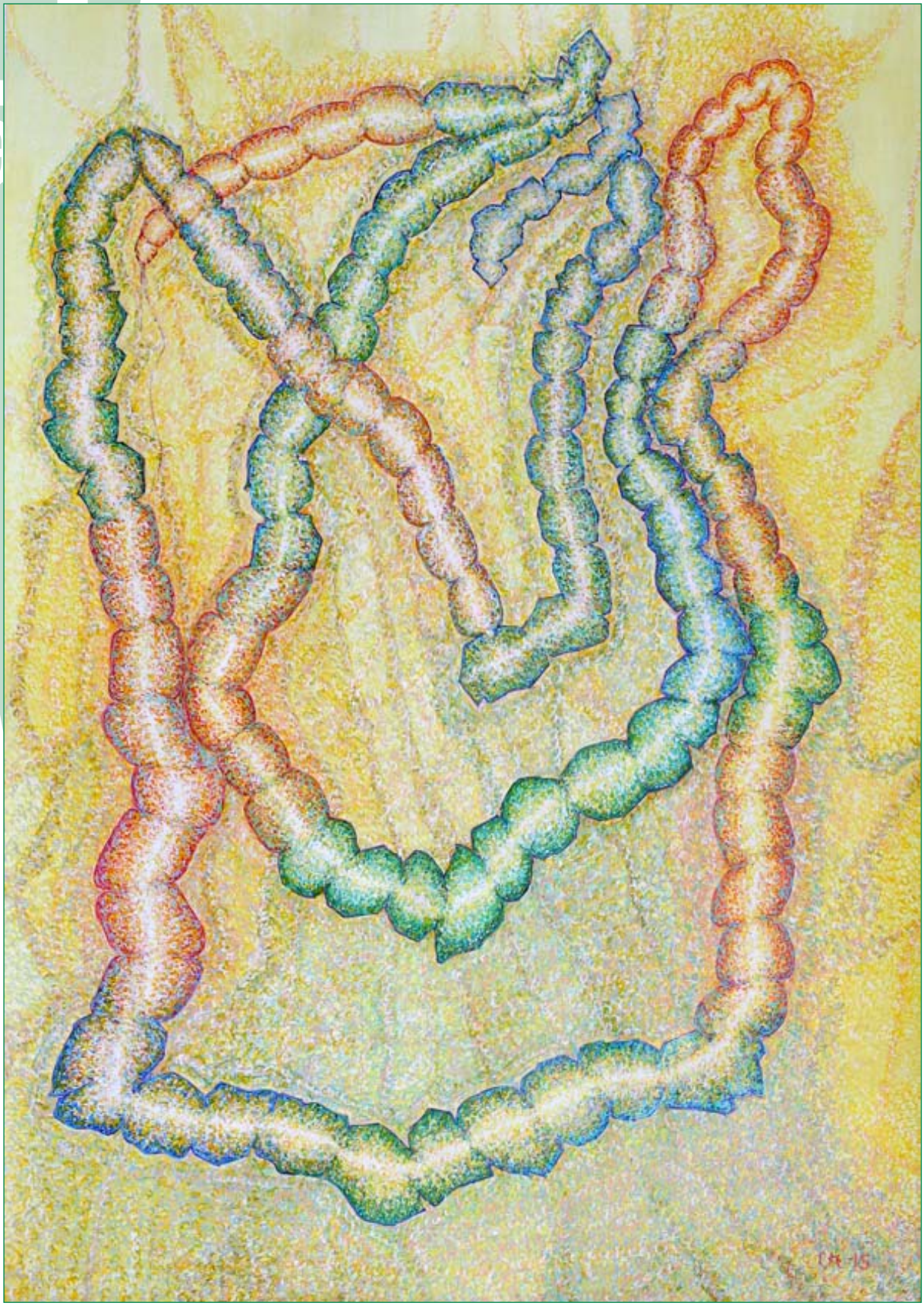

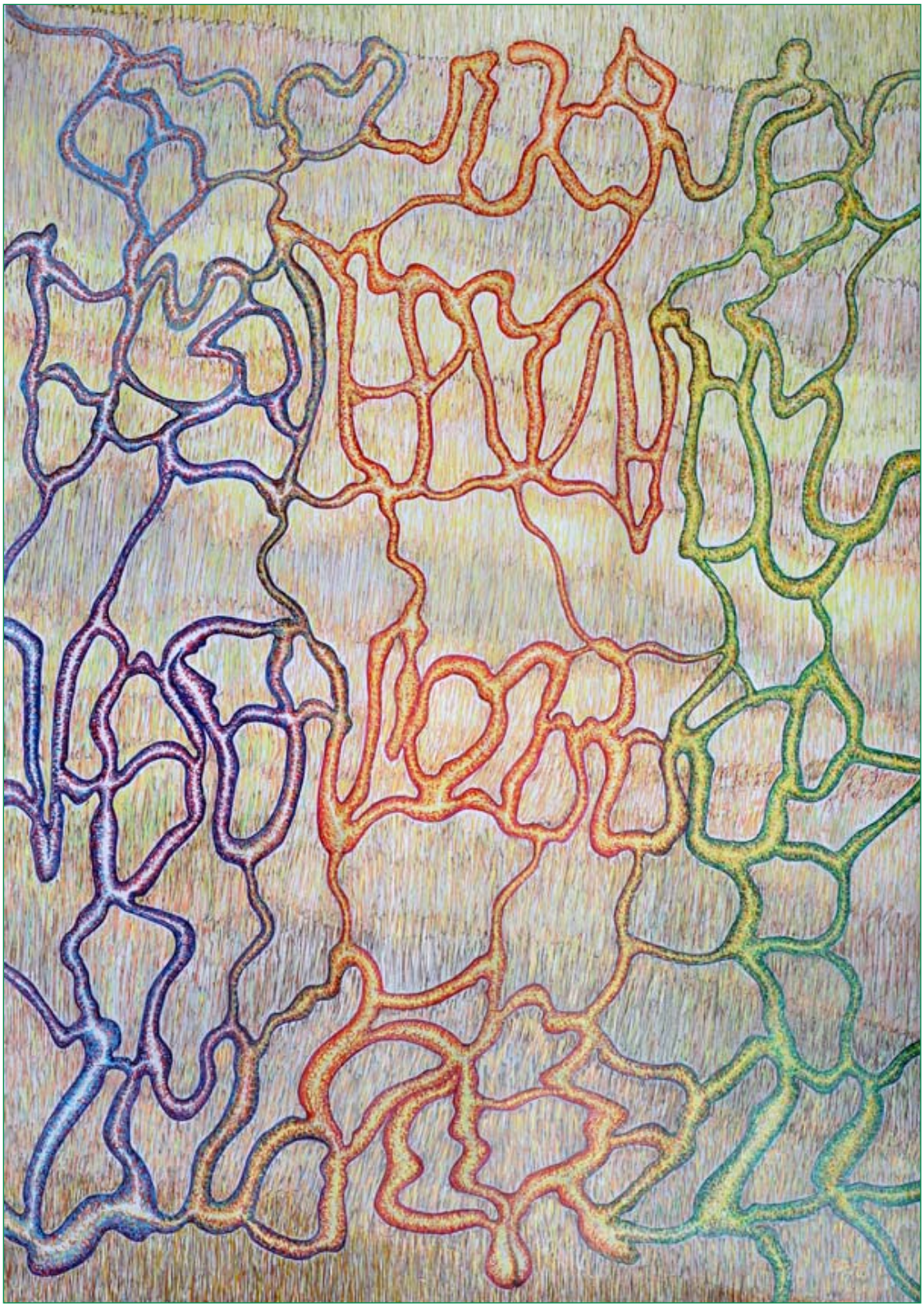

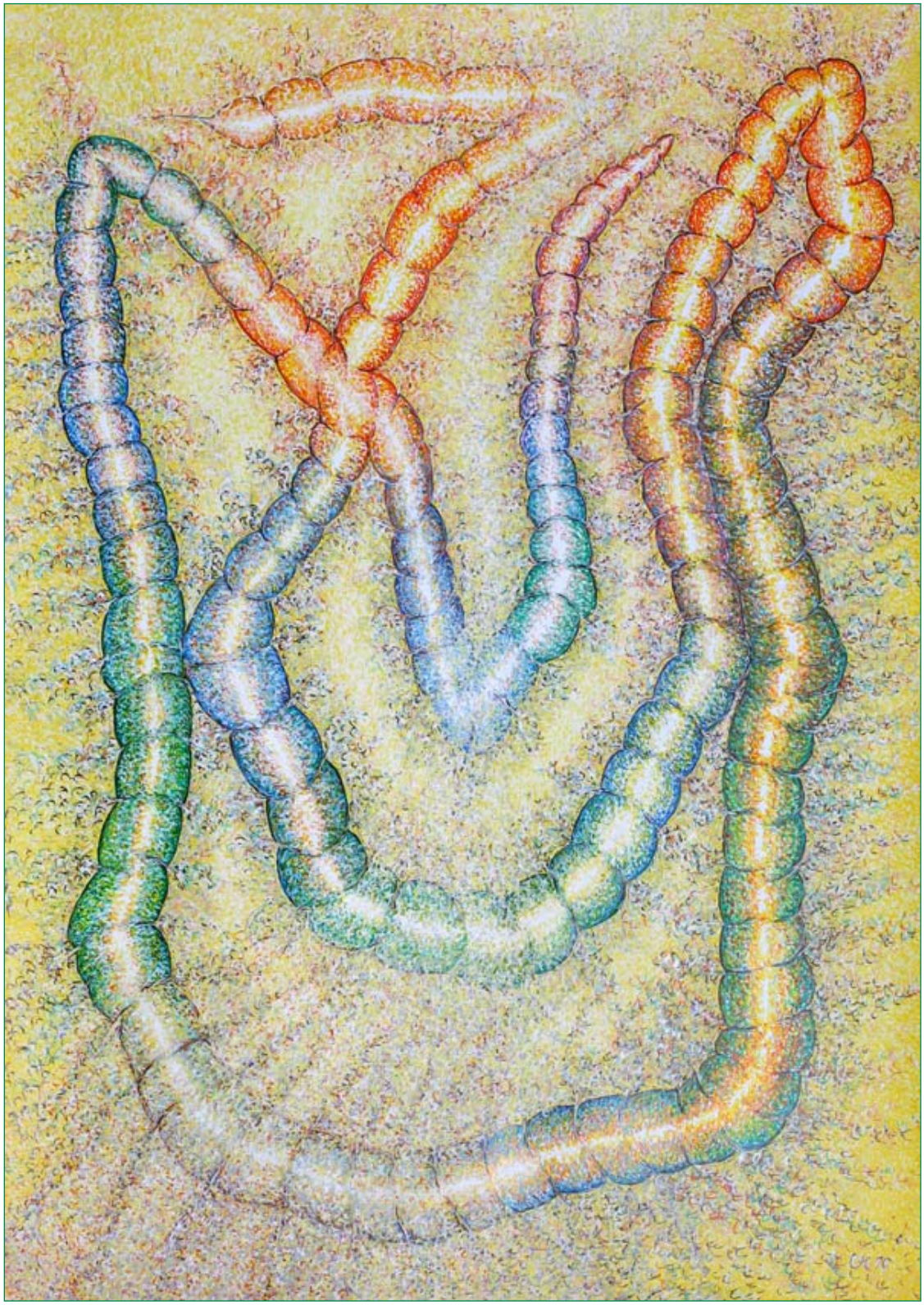

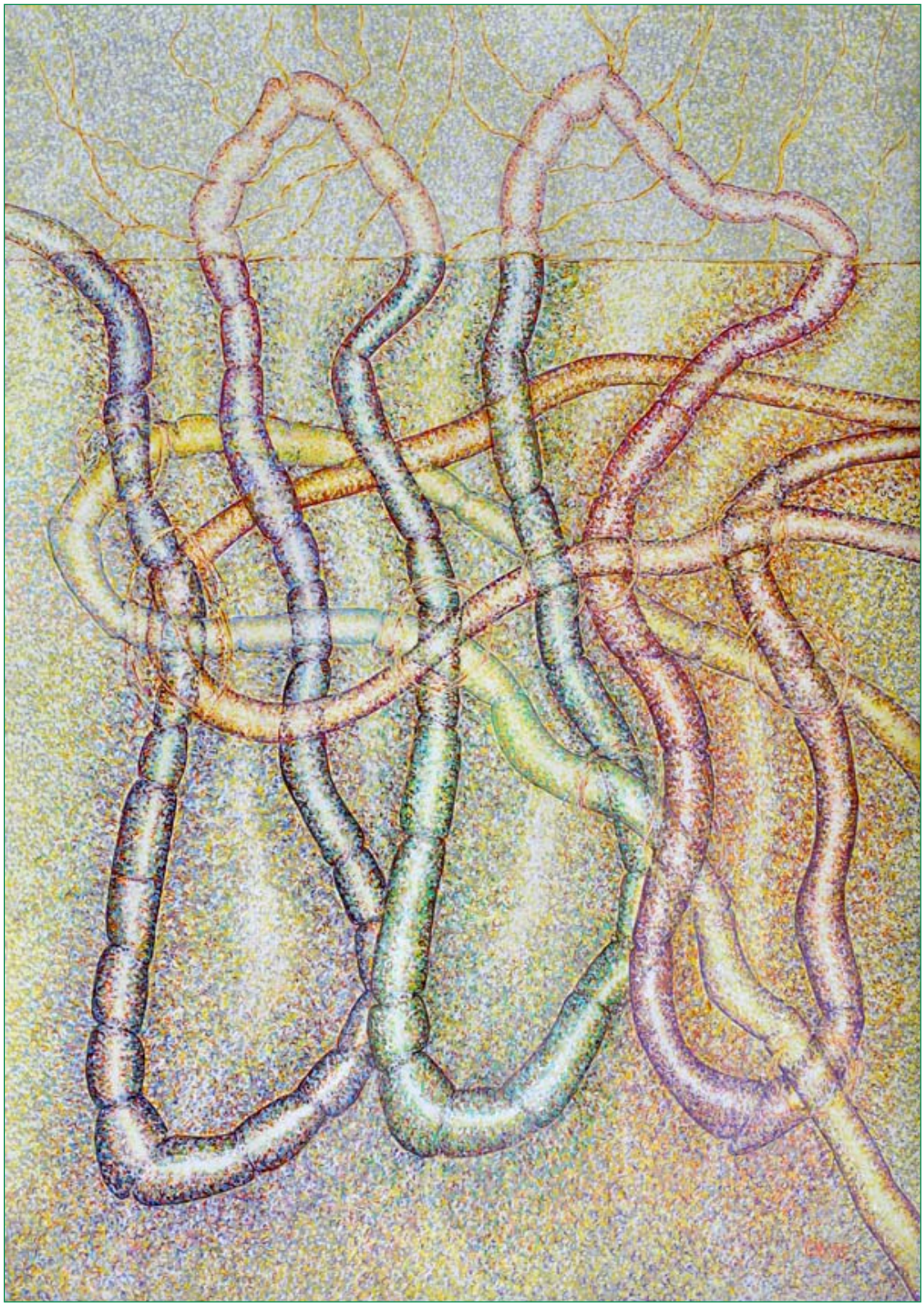

V příštím čísle (vychází 1. března 2016)

v tento den

v roce

1565 bylo založeno Rio de Janeiro

1815 císař Napoleon Bonaparte se vylodil po útěku z Elby v zátoce San Juan u Cannes.

1882 byl vyhlášen Yellowstonský národní park

1954 USA odpálily v Mikronésii vodíkovou bombu Bravo.

jmeniny oslaví Bedřich
Bedřichu, ach Bedřichu, vrtíš palci na břichu.

Na shledanou příště!
Ne za pomente!